Riksdagens snabbprotokoll 2026/27:16

SVERIGES RIKSDAG

Onsdagen den 11 november 2026

Kl. 09.00–11.51
16.00–16.05

Det justerade protokollet utkommer inom tre veckor eller vid den tidpunkt som talmannen bestämmer. Talare som vill göra anmärkningar mot snabbprotokollet ska anmäla detta senast kl. 12.00 den tredje vardagen efter sammanträdet.

---

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 21 oktober justerades.

§ 2 Anmälan om sammansatt utrikes- och försvarsutskott

Från sammansatta utrikes- och försvarsutskottet hade följande skrivelse kommit in:

Sammansatt utrikes- och försvarsutskott
1 bilaga

Utrikesutskottet och försvarsutskottet har jämlikt 7 kap. 7 § riksdagsordningen i separata beslut i utrikesutskottet (20 oktober 2026, 3 november 2026) och i försvarsutskottet (20 oktober 2026, 3 november 2026) kommit överens om att genom deputerade i ett sammansatt utskott gemensamt bereda proposition 2026/27:6 *Svenskt bidrag till Natos avskräckning och försvar under 2027* samt eventuella följdmotioner.

Till deputerade och suppleanter i det sammansatta utskottet har utsetts de i bifogad förteckning upptagna riksdagsledamöterna.

Det sammansatta utskottet, som benämns sammansatta utrikes- och försvarsutskottet (UFöU), har vid konstituerande sammanträde den 10 november 2026 utsett följande presidium:
Morgan Johansson (S), ordförande
Jörgen Berglund (M), vice ordförande
Stockholm den 10 november 2026
Martin Brothén
Kanslichef utrikesutskottet
Josefin Grennert Johansson
Kanslichef försvarsutskottet

Bilagan hade följande lydelse:

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet
Sammansättning 2026-11-10

Deputerade

1. Morgan Johansson (S)
2. Jörgen Berglund (M)
3. Peter Hultqvist (S)
4. Aron Emilsson (SD)
5. Alexandra Völker (S)
6. Fredrik Ahlstedt (M)
7. Hanna Gunnarsson (V)
8. Bo Broman (SD)
9. Kerstin Lundgren (C)
10. Ann-Sofie Alm (M)
11. Nila Vikhe Patil (MP)
12. Mikael Oscarsson (KD)
13. Johan Andersson (S)
14. Per Söderlund (SD)
15. Erik Ezelius (S)
16. Willhelm Sundman (L)
17. Håkan Svenneling (V)

Suppleanter
1. Johan Büser (S)
2. Alexandra Anstrell (M)
3. Malin Malm (S)
4. Pontus Andersson Garpvall (SD)
5. Azra Muranovic (S)
6. Stefan Olsson (M)
7. Malin Björk (V)
8. Björn Söder (SD)
9. Daniel Bäckström (C)
10. Gustaf Göthberg (M)
11. Jacob Risberg (MP)
12. Magnus Berntsson (KD)
13. Filip Reinhag (S)
14. Ida Kors (SD)
15. Jonas Cronert (S)
16. Lars Leijonborg (L)
17. Andreas Lennkvist Manriquez (V)

Skrivelsen lades till handlingarna.

§ 3 Meddelande om återrapportering från informellt möte mellan EU:s stats- och regeringschefer den 13 november

Förste vice talmannen meddelade att *tisdagen den 17 november kl. 13.00* skulle återrapportering från Europeiska rådets möte den 13 november äga rum.

§ 4 Anmälan om faktapromemoria

Förste vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott:
2026/27:FPM14 Förberedelser inför en utvidgad union
COM(2026) 705 till utrikesutskottet

§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:
Proposition
2026/27:14 till civilutskottet

EU-dokument
COM(2026) 563 till arbetsmarknadsutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 1 januari 2027*.

§ 6 Stärkt konstitutionell beredskap (vilande grundlagsförslag m.m.)

Konstitutionsutskottets betänkande 2026/27:KU6
Stärkt konstitutionell beredskap (vilande grundlagsförslag m.m.) (prop. 2024/25:155 delvis, bet. 2025/26:KU8 och rskr. 2025/26:79)
föredrogs.

Anf. 1 ÅSA KULLGREN (S):

Fru talman! Ingen av oss vet vilken nästa stora samhällskris blir. Vi vet inte om det handlar om en ny pandemi, en omfattande cyberattack, ett långvarigt elavbrott, en naturkatastrof på grund av den galopperande klimatkris som vi befinner oss i eller något helt annat. Det vi kan vara säkra på är att vårt land kommer att kastas in i någon form av kris. Vi vet också att kriser ofta utvecklas snabbt och att det ställer stora krav på samhällets förmåga att fatta beslut.

Är Sverige rustat för att fatta snabba, effektiva och samtidigt rättssäkra beslut när vårt samhälle utsätts för svåra påfrestningar? Inte fullt ut. Vår grundlag har särskilda regler för krig och krigsfara. När det gäller allvarliga fredstida kriser saknas motsvarande reglering. I stället förutsätts samhället fungera enligt de ordinarie beslutsformerna även när situationen är långtifrån normal.

Fru talman! Det som kammaren ska behandla nu är ett vilande förslag, beslutat den 3 december förra året. Och, fru talman, den fråga som debatterades mest med anledning av förslaget är att regeringen föreslås få meddela föreskrifter vid allvarliga kriser. Det saknas nu. Det har fungerat ändå, men med erfarenhet från bland annat pandemin blev det tydligt att beslutsfattandet blev alltför långsamt, otydligt och otillräckligt. Med dagens förslag åtgärdar vi den bristen med en sund och god författningsberedskap även i fredstida kriser.

Det finns de som beskriver förslaget som att regeringen får mer makt. Det är en alltför förenklad beskrivning. I själva verket handlar detta lika mycket om att sätta upp tydliga gränser för hur staten får agera i en kris. Alternativet är att staten inte agerar. Alternativet är att regeringen ställs inför en mycket svår situation utan ett tydligt konstitutionellt ramverk att luta sig mot. Just därför behövs reglerna. Demokratin prövas framför allt när samhället utsätts för hård press. Det är då det måste finnas tydliga regler för vem som får fatta beslut under vilka förutsättningar och hur dessa beslut ska kontrolleras. Det är precis det förslaget gör.

Fru talman! Det finns kontrollmekanismer i det här förslaget som riksdagen äger. Regeringen kommer inte fritt att kunna stifta vilka föreskrifter som helst. Vid en allvarlig fredstida kris ska riksdagen kunna ge regeringen tillfälliga befogenheter att agera snabbt. Det kräver ett mycket brett stöd i riksdagen, där minst tre fjärdedelar av de röstande måste stå bakom förslaget. Riksdagen behåller samtidigt kontrollen och kan när som helst återkalla befogenheterna. Riksdagen sätts inte åt sidan. I själva verket har riksdagen en central roll att spela.

Föreskrifterna får gälla i längst tre månader och måste så snart det går underställas riksdagen. Om de inte underställs riksdagen inom en vecka upphör de att gälla. Regeringen får inte röra grundlag, riksdagsordning eller regler för val till riksdagen. Det är en fråga om handlingskraft kombinerad med demokratisk kontroll från riksdagen. Det är en viktig balans.

Fru talman! Om vi anser att det kan uppstå situationer där staten behöver agera snabbt ska reglerna för detta vara beslutade i förväg. De ska vara demokratiskt förankrade, de ska vara öppet redovisade och de ska vara kända för medborgare och beslutsfattare. Vi ska inte behöva luta oss mot oskrivna principer eller improviserade lösningar när samhället befinner sig i kris. Det är bättre att på förhand ha bestämt vilka verktyg som finns och hur de får användas. Det skapar tydlighet och rättssäkerhet.

Fru talman! I grund och botten handlar detta om ansvar. Regeringen har ansvar att styra riket. Om Sverige drabbas av en allvarlig fredstida kris måste regeringen kunna agera, men den måste göra det inom tydliga demokratiska ramar. Det är just den balansen som förslaget syftar till att uppnå.

Anf. 2 JAN RIISE (MP):

Fru talman! När vi debatterade frågan om stärkt konstitutionell beredskap förra gången, alltså inför det första beslutet, påminde dåvarande ordföranden i KU Ida Karkiainen oss om att kriser inte alls behöver ha med krig att göra. Vi har bara sedan 90-talets början haft Estonias förlisning, en tsunami, en finanskris och en pandemi. Om vi till det lägger lokala händelser som svåra skogsbränder och översvämningar blir det ett

antal tillfällen som vi nog kan kalla kriser. Därför är frågan i förslaget som specifikt handlar om regeringens möjlighet att meddela föreskrifter i en fredstida kris inte bara en hypotetisk fråga. En sådan situation eller nödvändighet kan ju uppstå igen, med eller utan förvarning.

Inför det första beslutet i det här ärendet för knappt ett år sedan, i december 2025, var alla partier utom Miljöpartiet överens om att det skulle vara bra om regeringen hade denna möjlighet, alltså att regeringen i en given situation ska kunna inskränka fri- och rättigheter. Det var alltså bara vi i Miljöpartiet som sa något annat: Nja, det kanske inte är en så bra idé i alla fall. Men den reservation vi hade avslogs, och det vilande grundlagsförslaget som vi behandlar i dag är alltså identiskt med det förslag som riksdagen beslutade om i december 2025. Nu är vi här för att bekräfta det tidigare beslutet och därmed slutgiltigt slå fast hur grundlagen på just det här området ska se ut.

Fru talman! Låt mig därför först säga att vi i övriga frågor inte har några andra åsikter än utskottet. Det gäller bland annat frågan om riksdagens möjligheter att sammanträda i kristid. Det ska till exempel vara möjligt att fatta beslut om digitala sammanträden om säkerhetsaspekter eller andra skäl säger att det vore bäst att göra på det viset. Det kan också av säkerhetsskäl eller andra orsaker vara bättre om riksdagen sammanträder utanför Stockholm. Det hör självklart till absoluta undantagsfall men bör ändå ses som en inte helt otänkbar eller osannolik utväg. Inte heller detta har vi några avvikande meningar om. Vi har heller inga invändningar mot att reglerna för krigsdelegationen uppdateras, bland annat med en större roll för talmannen.

Men så är det förslaget om regeringens möjligheter att utfärda föreskrifter. Det kan innebära inskränkningar av människors fri- och rättigheter. Det är inget problem så länge vi har tillit till systemet, men det finns exempel från andra länder där mer auktoritära krafter kommit till makten. Där har det hänt att regeringen lagt under sig delar av det vi kallar normgivningsmakten och rättsväsendet.

I det vilande grundlagsförslaget behandlas den konstitutionella beredskap som gäller lagstiftning vid svåra kriser i fredstid eller krigstid. Det läggs fram förslag som gör det möjligt för riksdagen att i en allvarlig situation ge regeringen särskilda befogenheter att utfärda föreskrifter. Det ska krävas bred enighet om detta i och med att tre fjärdedelar av de röstande i riksdagen ska rösta för att sådana befogenheter ska kunna ges. Men ”om det är uppenbart att riksdagens beslut inte kan avvaktas” ska regeringen själv kunna fatta ett sådant aktiveringsbeslut.

Fru talman! Jag står alltså inte bakom den del av grundlagsförslaget som avser 16 kap. 3 och 4 § i regeringsformen. Det är den del som innebär att regeringen skulle få samma möjligheter som riksdagen att införa regler om begränsningar av fri- och rättigheter eller på civilrättens område utan att vare sig aktiveringsbeslut fattas av riksdagen eller reglerna godkänns av riksdagen på förhand.

Miljöpartiet har sett flera stora risker med förslaget, framför allt att det medför att regeringen i vissa fall ska kunna fatta aktiveringsbeslut som öppnar för beredskapslagstiftning och samtidigt besluta om ny lagstiftning som inte förberetts sedan tidigare och att detta ska godkännas i efterhand av riksdagen.

Även om själva underställandet av nya regler måste gå från regeringen till riksdagen inom en vecka kommer en riksdagsminoritet att kunna förlänga beredningen. Ytterst kan regeringens nya bestämmelser därför komma att vara i kraft i en hel månad om det inte dessförinnan kan läggas fram ett utskottsinitiativ om en lag som upphäver bestämmelserna.

Det finns heller ingen särskild spärr mot att åtgärder upprepas, identiskt eller i liknande form, även om de skulle underkännas av riksdagen. Under en månad kan mycket allvarliga konsekvenser för enskilda individer och företag hinna uppstå. Inte ens om riksdagen omedelbart avsatte regeringen skulle åtgärderna automatiskt upphöra att vara i kraft.

Vi menar att det centrala här är att befogenheten att införa begränsningar av fri- och rättigheter eller begränsningar på civilrättens område bör ligga kvar hos riksdagen. Riksdagen har ju redan i dag förmåga och verktyg att snabbt hantera oförutsedda situationer. Det är en invändning vi har upprepat sedan den utredning gjordes som låg till grund för propositionen som nu är det vilande grundlagsförslaget.

Jag vill återigen understryka att jag och Miljöpartiet står bakom förslagets övriga delar. Men mot bakgrund av den stora vikt jag lägger vid invändningen mot att regeringen ges möjlighet att införa begränsningar utan något aktiveringsbeslut från riksdagen eller stöd i lag och på grund av det faktum att det vilande förslaget endast kan antas eller förkastas i sin helhet anser jag att det bör förkastas.

Jag yrkar alltså bifall till reservationen.

Anf. 3 MATS GREEN (M):

Fru talman! Jag är särskilt glad att det är förste vice talman Johanna Haraldsson som tjänstgör i dag.

Vi behandlar nu betänkandet KU6 som handlar om att stärka Sveriges konstitutionella beredskap. Det här förslaget innebär att riksdagen och regeringen får bättre förutsättningar att fullgöra sina uppgifter och fatta nödvändiga beslut under krig, krigsfara eller kris.

Vi moderater står bakom detta förslag eftersom vi ser vikten av att demokratin fungerar även när samhället utsätts för extrema påfrestningar.

Historien lär oss att de institutioner som inte förbereder sig för krig eller kris riskerar att svikta när de behövs som bäst. Vi lever i en tid där Europas säkerhetsordning har förändrats i grunden. Rysslands aggression mot Ukraina, ökade cyberhot, sabotage mot samhällsviktig infrastruktur och erfarenheterna från pandemin har visat att även stabila demokratier som den svenska måste ha beredskap för situationer som tidigare framstått som osannolika.

Det räcker inte, som min socialdemokratiska kollega konstaterade, att ha starka institutioner i vardagen.

Vi måste också säkerställa att de fungerar under de svåraste förhållanden man kan tänka sig. Det är precis det som det här grundlagsförslaget handlar om.

För det första stärks riksdagens möjligheter att sammanträda och fatta beslut. I en demokrati är det avgörande att folkets främsta företrädare kan fortsätta sitt arbete även om landet befinner sig i en allvarlig kris. Demokratin får aldrig sättas på paus på grund av att omständigheterna är svåra. Tvärtom är det då den behövs som mest. Genom de här förändringarna säkerställer vi att riksdagen kan fortsätta att utöva sin lagstiftande och kontrollerande funktion även under extraordinära förhållanden.

För det andra, fru talman, utvecklas reglerna för krigsdelegationen. Krigsdelegationen är en viktig del av vår konstitutionella beredskap och ska kunna träda in om riksdagen inte kan fullgöra sina uppgifter på vanligt sätt under krig eller krigsfara. Förslaget innebär inte att den här ordningen förändras i grunden utan att den moderniseras – vilket ibland kan vara bra – och framför allt förtydligas. Talmannens roll anpassas och förtydligas i vissa delar. Ansvarsfördelningen blir tydligare, och den parlamentariska legitimiteten stärks. Allt det här är kloka och välmotiverade förändringar som vi moderater välkomnar.

För det tredje, fru talman, införs en ordning för allvarliga fredstida krissituationer. Sverige har länge haft regler för krig och krigsfara. Men vi har saknat ett tydligt konstitutionellt ramverk för situationer som inte är krig men ändå kräver mycket snabba beslut från statens sida. Förslaget innebär att riksdagen med kvalificerad majoritet kan ge regeringen särskilda befogenheter att hantera en sådan situation samtidigt som de demokratiska skyddsräckena är starka. Riksdagen beslutar om befogenheterna, och det finns skarpa tidsgränser efter att regeringen fattat beslut. Riksdagen kan när som helst återkalla givna befogenheter. Det handlar alltså om att skapa nödvändig handlingskraft under fortsatt demokratisk kontroll.

Fru talman! Det finns också ett bredare perspektiv som är viktigt att lyfta fram. Sveriges statsskick, det svenska samhället och den svenska samhällsgemenskapen bygger på tilltro till institutioner och till varandra. Här skiljer Sverige ut sig på ett mycket positivt sätt gentemot övriga länder i världen.

Våra medborgare ska veta att staten fungerar, att demokratin fungerar och att de grundläggande institutionerna består även när samhället utsätts för svåra påfrestningar.

Fru talman! Här behöver vi nämna en institution som är i en klass för sig och som åtnjuter ett unikt stort förtroende i alla samhällsgrupper. Även grupper som exempelvis den som ibland lite nedlåtande beskrivs som arga unga män, som känner lågt eller inget förtroende för myndigheter generellt, har högt förtroende för en viss institution. Och vilken är det, fru talman? Jo, det är, som mina kollegor i konstitutionsutskottet vet, monarkin och konungafamiljen.

Vår tusenåriga monarki är en institution som står över riksdagen och den dagliga – ibland käbblande – politiken. När regeringar byts ut, när riksdagsmajoriteter förändras och när samhället genomgår kriser finns statschefen kvar som en samlande symbol för nationen och för alla oss som bor, lever och verkar här. Politiker kommer och går, men den tusenåriga svenska monarkin består.

Monarkin och kungafamiljen är bland det bästa med Sverige – utan detta hade Sverige inte varit Sverige. Monarkin och konungafamiljen gör Sverige större i världen än vad landet egentligen är.

Sammanfattningsvis, fru talman, är det viktigt att hela vårt statsskick fungerar även under extraordinära förhållanden. Försvaret av Sveriges demokrati handlar inte bara om att skydda enskilda politiska institutioner. Det handlar om att värna hela den konstitutionella ordning som har tjänat vårt land väl under lång tid. Jag talar om riksdagen, regeringen, domstolarna och monarkin, var och en i sin roll.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 4 DAVID HÖGLUND VELASQUEZ (V):

Fru talman! Grundlagar ska inte ändras lättvindigt. De ska inte utformas för dagens politiska konflikter eller för dagens regeringar. De ska fungera också när samhället utsätts för svåra påfrestningar och när vi ställs inför kriser som vi kanske inte ens kan föreställa oss i dag. Därför välkomnar jag propositionen om stärkt konstitutionell beredskap.

Det som jag tror att de flesta medborgare kommer att tänka på när vi pratar om detta är coronapandemin. Den visade att det finns brister i vår konstitutionella beredskap och hur vi hanterar fredstida kriser. Under coronapandemin lyckades riksdagen och regeringen hantera situationen – demokratin fungerade. Vi såg dock att många beslut behövde fattas under stark tidspress. Vi såg att den normala ansvarsfördelningen mellan regering och riksdag sattes under press. Vi såg även att det saknas tydliga regler för hur allvarliga fredstida kriser ska hanteras. Det är den bristen som denna proposition försöker rätta till.

Fru talman! Vi har sedan länge regler för krig och krigsfara, men dagens hotbild ser lite annorlunda ut. Cyberangrepp, sabotage, omfattande störningar i samhällsviktiga funktioner eller andra extraordinära händelser kan kräva snabba beslut också i fredstid.

I dag har vi även en omfattande debatt om AI. Jag tillhör den generation som växte upp med att titta på *Terminator*, *The Matrix*, *I, Robot* och andra dystopiska filmer och program på tv. På 90- och 00-talet var detta science fiction, men i dag är det en realitet som vi inte helt kan bortse från. Mina exempel är något tillspetsade, men oavsett vilka kriser framtiden utmanar oss med måste demokratin kunna fungera.

Fru talman! Det finns såklart kritik mot det här förslaget. En del av kritiken handlar om att makt flyttas från riksdagen till regeringen, och jag har stor respekt för den oron. Jag menar dock att den inte fullt ut speglar vad propositionen faktiskt innehåller.

Det är inte regeringen själv som tar sig dessa befogenheter, utan det är riksdagen som beslutar om dem.

Riksdagen bestämmer ramarna och kan när som helst återkalla besluten. Nyckeln ligger alltså kvar hos riksdagen, och det är en avgörande skillnad. Förslaget bygger inte på att folkstyret sätts åt sidan. Förslaget bygger på att folkstyret på förhand bestämmer vilka regler som ska gälla när samhället utsätts för exceptionella påfrestningar.

Fru talman! Jag tror också att det är viktigt att bemöta den bild som ibland ges av att detta skulle vara ett slags undantagstillstånd. Det är det inte. Riksdagen finns kvar. Kontrollmakten finns kvar. Konstitutionsutskottet finns kvar. Möjligheten att rikta misstroende mot regeringen finns kvar. Möjligheten att utkräva politiskt ansvar finns kvar.

Detta är ingen ordning där regeringen ställs över riksdagen. Tvärtom handlar det om en ordning där regeringen, om riksdagen så beslutar, kan agera snabbare i ett exceptionellt läge samtidigt som den fortsatt står under parlamentarisk kontroll. För mig är det en central demokratisk princip. I en demokrati ska regeringen kunna agera när krisen kommer, men den ska aldrig kunna agera utan att ytterst stå till svars inför riksdagen.

Fru talman! För Vänsterpartiet har det varit viktigt att den här diskussionen inte bara handlar om handlingskraft utan också om rättssäkerhet. Historien visar att kriser kan skapa ett starkt tryck på oss i politiken att fatta snabba beslut. Det är ganska naturligt, och just därför måste vi värna de grundläggande fri- och rättigheterna.

Därför har vi tidigare framhållit att Lagrådets roll bör ses över och att det finns skäl att diskutera hur granskningen av lagstiftning som tas fram under extraordinära förhållanden kan stärkas. Vi anser fortfarande att detta är en viktig fråga. Att stärka den konstitutionella beredskapen står inte i motsättning till att värna rättsstaten, utan tvärtom hör de ihop. Ett robust demokratiskt system behöver både handlingskraft och kontrollmekanismer.

Fru talman! Man kan tycka att osäkerheten kring framtida kriser talar emot det här förslaget, men jag skulle vilja säga det motsatta. Just därför att vi inte vet vad nästa kris blir behöver vi tydliga regler. Just därför att vi inte vet vilka regeringar som sitter vid makten i framtiden behöver vi tydliga ansvarsförhållanden. Just därför att demokratin måste fungera också under svåra förhållanden behöver vi konstitutionell beredskap.

Kärnan i propositionen är nämligen enkel. Riksdagen fattar beslut. Riksdagen kan återkalla beslut. Riksdagen granskar regeringen. Riksdagen utkräver ansvar. Folkstyret består. Därför ställer vi i Vänsterpartiet oss bakom propositionen om stärkt konstitutionell beredskap.
(Applåder)

Anf. 5 ERIK NYGÅRDS (L):

Fru talman! Jag får väl börja med att säga att jag ställer mig bakom Mats Greens påpekande om att det är trevligt med en tjänstgörande talman från Jönköpings valkrets.

I dag ska vi fatta det andra beslutet om en grundlagsändring som handlar om Sveriges konstitutionella beredskap i mycket allvarliga krissituationer. Detta är en reform som vid första anblicken kan framstå som tämligen teknisk, men i grunden handlar den om en enkel fråga: Hur säkerställer vi att Sverige kan fatta nödvändiga beslut när samhället utsätts för mycket svåra påfrestningar samtidigt som vi värnar demokratin, rättssäkerheten och individens frihet?

För krig och krigsfara har Sverige sedan länge särskilda regler i regeringsformen. För allvarliga fredstida kriser som inte är krig men som ändå kan sätta samhällets funktioner under mycket hård press har motsvarande konstitutionella ordning dock saknats. Det är detta glapp som reformen syftar till att fylla.

Fru talman! Sverige har levt i fred i över 200 år. Vår tid har dock lärt oss att skiljelinjen inte bara går mellan fred och krig. Det finns också situationer däremellan – allvarliga fredstida kriser som inte är krig men som ändå kan sätta samhällets grundläggande funktioner under hård press. För just sådana situationer har det funnits ett konstitutionellt tomrum. Detta förslag fyller det tomrummet.

Pandemin är det tydligaste exemplet. Nästa stora kris behöver dock inte vara en pandemi. I förarbetena nämns exempel som omfattande störningar i kritisk infrastruktur, allvarliga terrorattentat och andra händelser som snabbt kan hota viktiga samhällsfunktioner. Sådana situationer kan, om de eskalerar och vi inte agerar klokt och resolut, försätta vårt samhälle i krig eller i en krigsliknande situation. Det är för sådana situationer som det nu föreslås en tydligare konstitutionell beredskap.

Fru talman! Det finns några få lagar där proportionaliteten nästan talar för sig själv. Trafikreglerna är kanske det tydligaste exemplet. Vi accepterar utan större invändningar att någon annan har bestämt vilken sida av vägen vi ska köra på. Nyttan för både individ och samhälle är så uppenbar, och inskränkningen i den personliga friheten är så begränsad. Väldigt få vaknar en morgon med stark indignation över att inte få praktisera vänstertrafik just den dagen.

Men de flesta lagar befinner sig inte i den kategorin. De kräver svårare avvägningar och att olika värden ställs mot varandra: frihet mot säkerhet, integritet mot kontroll, handlingskraft mot maktdelning.

Det är därför politiken finns, och eftersom det inte alltid finns ett självklart svar har vi olika partier och olika ideologier. Demokratins styrka ligger inte i att alla tycker likadant, utan demokratins styrka ligger i att alla lagförslag granskas från olika perspektiv innan de blir lag.

Fru talman! För oss liberaler börjar denna prövning hos individen. Vilka befogenheter ges staten? Hur påverkas den personliga friheten och integriteten? Är eventuella begränsningar proportionerliga i förhållande till det som ska skyddas? Det är frågor som alltid måste ställas när staten ges ökade möjligheter att ingripa, särskilt när det sker i grundlagen.

Men liberalism handlar inte bara om att begränsa makten. Den handlar också om att skapa ett samhälle som faktiskt kan skydda människors frihet när den utsätts för reella hot. Ett samhälle som saknar förmåga att hantera en allvarlig kris får också svårt att skydda människors möjlighet att leva fria och självständiga liv. Därför behöver vi såväl frihet och handlingskraft som starka rättigheter och fungerande institutioner.

Fru talman! Jag tror att det också finns ett värde i att se på detta med lite köksbordsrealism. För de flesta människor handlar det inte om ett kapitel i regeringsformen utan om betydligt mer vardagliga frågor. Fungerar sjukvården? Fungerar betalningssystemen? Finns det el i uttaget? Kan barnen gå till skolan? Kan människor ta sig till jobbet?

När samhället utsätts för en allvarlig kris förväntar sig människor att staten ska agera. Men de förväntar sig också att makten granskas, att det finns spärrar, att det finns kontroll och att extraordinära befogenheter inte används längre eller mer omfattande än situationen kräver. Det är denna balans som detta lagförslag försöker uppnå.

Fru talman! Till sist vill jag säga att det kanske viktigaste skyddet för demokratin inte står skrivet i någon paragraf. Det finns hos medborgarna själva. I ett land med fria medier, stark folkbildning, hög utbildningsnivå och medborgare som är vana att ställa frågor blir det svårare att missbruka makt. Upplysta och engagerade medborgare är i sig en del av vårt konstitutionella skydd. De accepterar ibland nödvändiga åtgärder när situationen kräver det. Men de kräver också att åtgärderna är proportionerliga, tillfälliga och möjliga att granska. Det är en sund inställning, en styrka för demokratin och, skulle jag vilja hävda, en mycket liberal tanke.

Med det, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 13.)

§ 7 Tillgänglighetskrav för vissa medier (vilande grundlagsförslag)

Konstitutionsutskottets betänkande 2026/27:KU7
Tillgänglighetskrav för vissa medier (vilande grundlagsförslag) (prop. 2025/26:59, bet. 2025/26:KU32 och rskr. 2025/26:213)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 13.)

§ 8 Insyn i handlingar som inhämtas genom beslag och kopiering vid husrannsakan (vilande grundlagsförslag)

Konstitutionsutskottets betänkande 2026/27:KU8
Insyn i handlingar som inhämtas genom beslag och kopiering vid husrannsakan (vilande grundlagsförslag) (prop. 2025/26:71, bet. 2025/26:KU33 och rskr. 2025/26:214)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 13.)

§ 9 En grundlagsskyddad aborträtt samt utökade möjligheter att begränsa föreningsfriheten och rätten till medborgarskap (vilande grundlagsförslag)

Konstitutionsutskottets betänkande 2026/27:KU9
En grundlagsskyddad aborträtt samt utökade möjligheter att begränsa föreningsfriheten och rätten till medborgarskap (vilande grundlagsförslag) (prop. 2025/26:78, bet. 2025/26:KU34 och rskr. 2025/26:266)
föredrogs.

Anf. 6 AMALIA RUD STENLÖF (S):

Fru talman! Vi debatterar nu ett vilande grundlagsförslag som rör våra grundläggande fri- och rättigheter. Våra grundlagar utgör ramarna för vår demokrati samtidigt som de utgör det absoluta skyddet för medborgarnas rättigheter: att vi är fria att tycka vad vi vill, att vi är fria att kritisera makten utan rädsla för repressalier, att vi är lika inför lagen och att våra domstolar är fria och oberoende.

Därför är det också av största vikt att grundlagarna inte kan ändras lättvindigt och snabbt utan först efter noggrant övervägande, eftertanke och med bred majoritet. Att det krävs ett riksdagsval mellan besluten gör också att medborgarna i ett val kan få ge uttryck för sina åsikter om de förestående ändringarna.

Ett första beslut om det ärende vi nu debatterar fattades före sommaren, och i dag har vi att ta ställning till huruvida det vilande grundlagsförslag som rör abort, föreningsfrihet och medborgarskap slutligen ska förkastas eller antas i sin helhet. Jag yrkar bifall till att propositionen antas i sin helhet.

Fru talman! Jag hade förmånen att sitta med i 2023 års fri- och rättighetskommitté, som hade till uppgift att utreda de frågor som nu ligger på riksdagens bord. Inledningsvis hade vi som dåvarande opposition starka invändningar mot att regeringen ville hafsa fram ändringar och gav vår utredning alldeles för ont om tid. Nu, tre år senare, har vi kunnat göra ett noggrant och välavvägt ställningstagande som är träffsäkert, rättssäkert och håller i grundlag över tid.

Jag ska nu kort redogöra för Socialdemokraternas hållning i alla tre delar gällande abort, föreningsfrihet och medborgarskap.

När det gäller frågan om att grundlagsfästa rätten till abort börjar jag med att konstatera att det är

glädjande att se att aborträtten inte är hotad i vårt land eftersom alla partier i Sveriges riksdag vill grundlagsfästa denna möjlighet – även om det i vissa partier tyvärr ser annorlunda ut på europeisk nivå.

Vi ser i dag hur extrema krafter världen över försöker inskränka kvinnors rätt över sin egen kropp genom att omöjliggöra utförande av aborter och genom restriktiv abortpolitik och en skuld-och-skam-logik hämtad ur det förgångna.

Låt mig dock vara tydlig: Att Socialdemokraterna i dag tar steget att grundlagsfästa rätten att göra abort får inte förväxlas med att vi är nöjda med den kvinnosjukvård landet har. Vi hör bland annat skräckexempel från kvinnor runt om i Sverige som har fått vänta alldeles för länge och genomlidit misslyckade aborter. En jämlik vård i hela landet där sjukvårdspersonal har de resurser som krävs och där samvetsfrihet för personal inte tillåts samt att tidsgränsen för antalet veckor en kvinna är tillåten att göra abort inte sänks är förutsättningar för att den grundlagsfästa aborträtten ska få genomslag i praktiken.

Fru talman! Låt mig gå vidare till frågan som rör föreningsfrihet. I Sverige har vi en lång och stolt tradition av att det står medborgarna fritt att engagera sig i föreningar, fackföreningar och partier – eller att välja att göra ingetdera. Det har varit avgörande för en levande demokrati att medborgare kan stå upp för sig själva och andra och få säga sitt. Att begränsa föreningsfriheten får aldrig ske på bekostnad av dessa demokratiska värden och avsikter. Det har vi varit tydliga med förr och är även nu.

Det förslag som ligger på riksdagens bord är välavvägt för att inte träffa något som inte är en kriminell organisation. De senaste åren har vi dock sett hur allt fler antidemokratiska krafter har hotat vårt samhälle. Det rör sig om nazistiska organisationer, terrororganisationer och inte minst de kriminella aktörer och gäng som breder ut sig runt om i vårt land.

Vi socialdemokrater har under flera års tid arbetat aktivt med att stävja dessa aktörers påverkan på samhället, och därför hade vi önskat att grundlagskommittén hade haft till uppgift att utreda möjligheten att förbjuda även nazistiska organisationer. Men denna fråga valde Tidöregeringen tyvärr att bortse från.

Efter terrorattentatet på Drottninggatan i Stockholm 2017 tog den dåvarande socialdemokratiska regeringen initiativ till att ändra grundlagen för att göra det möjligt att förbjuda terrororganisationer. Det i sin tur ledde fram till en ändring i regeringsformen som trädde i kraft den 1 januari 2023.

För att bekämpa den nu växande gängkriminaliteten måste vi göra en rad stora förändringar. Vi måste dels säkra en trygg uppväxt för alla barn och ha bra skolor, dels ha hårda straff för dem som begår brott.

När det gäller brottsbekämpningen måste vi finna nya verktyg. Att begränsa föreningsfriheten för dem som ägnar sig åt allvarlig brottslighet är ett viktigt steg i arbetet med att röka ut gängkriminella såväl från den offentliga förvaltningen som från samhället i stort. Om vi därtill kan få till en svensk antimaffialag kan vi också både utreda och åtala kriminella nätverk kollektivt. Vi kan då ge oss på hela grupperingar i stället för individer, och det vore både effektivt och bra för Sverige.

Fru talman! Låt mig nu gå över till den sista frågan, som rör medborgarskap. Förslaget som debatteras här i dag rör möjligheten till återkallelse av medborgarskap för den som har dubbelt medborgarskap och som har förvärvat medborgarskapet på oriktiga eller felaktiga grunder eller den som har dömts för brott som allvarligt skadar Sveriges vitala intressen.

Detta är ett förslag som har fått mycket medial uppmärksamhet, inte minst på grund av att medborgare i vårt land som innehar dubbelt medborgarskap har känt sig träffade. Låt mig därför vara väldigt tydlig: Förslaget innebär inte att medborgarskapet generellt sett ska villkoras.

Reformens syfte är inte att skapa oro utan att stärka tryggheten och medborgarskapets ställning. När det handlar om terrorism, spionerі och andra riktigt allvarliga brott som hotar vårt lands grundläggande trygghet måste vi nämligen, likt våra grannländer, kunna agera kraftfullt. Detsamma gäller förvärv av medborgarskap på felaktiga grunder.

Den grundlagsändring vi i dag föreslår säkerställer att internationella konventioner behöver följas så att ingen oskyldig diskrimineras eller straffas. Detta har alltid varit en förutsättning för att vi socialdemokrater ska kunna säga ja till förslaget. Det hindrar framtida lagstiftare från att agera godtyckligt.

För att få bättre förståelse kring frågan om dubbelt medborgarskap vill jag ge en kort historiebeskrivning.

År 2001 infördes möjligheten till dubbelt medborgarskap i Sverige. Detta skedde efter att Sverige några år tidigare hade blivit medlem i Europeiska unionen. Många andra länder i EU hade öppnat för möjligheten att ha dubbelt medborgarskap så att deras medborgare skulle kunna bo, leva och arbeta i andra länder utan att förlora sitt medborgarskap. Även Sverige införde den möjligheten så att våra medborgare skulle kunna bo i andra länder utan att förlora sitt svenska medborgarskap.

Kort därefter, år 2003, uppdagades en stor mutskandal på Migrationsverket där personer hade mutat tjänstemän för att få medborgarskap. Regeringen Persson initierade då en utredning som föreslog att medborgarskapet skulle kunna återkallas för den med dubbelt medborgarskap om personen mutat sig till medborgarskapet eller dolt sin kriminella identitet. Det var en utredning som regeringen Reinfeldt tyvärr inte tog vidare till lagstiftning.

Spolar vi tjugo år framåt i tiden ser vi att de flesta EU-länder, till följd av ett osäkert politiskt omvärldsläge med ett ökat antal terrorbrott, har skärpt sin lagstiftning kring dubbelt medborgarskap och infört återkallelse av medborgarskap när det gäller allvarlig och systemhotande brottslighet.

Våra grannländer Norge och Finland har de senaste åren beslutat om ny lagstiftning kring medborgarskap för dem som har dubbelt medborgarskap och begår

brott mot landets vitala intressen. I samtal som jag har haft med våra finska kollegor har jag fått höra att motivet inte minst har varit att kunna återkalla medborgarskapet för dömda ryska terrorister.

När jag har talat med danskarna har jag i stället fått höra att man de senaste åren har sett en ökad gängkriminalitet som systematiskt letat sig in i såväl domstolar som välfärdssystem och utmanat samhällsstrukturer. Det här är en utveckling som vi tyvärr ser även i Sverige, och det var därför – med ett likalydande motiv – som vi socialdemokrater tog oss an delen kring medborgarskap.

Vår hållning har hela tiden varit tydlig: Vi vill kunna återkalla medborgarskapet för den med dubbelt medborgarskap som har mutat sig till sitt medborgarskap eller som har begått terrorbrott, brott mot rikets säkerhet eller andra systemhotande brott med gängkriminell koppling.

Lagstiftningen måste dock vara träffsäker, rättssäker och vila på våra internationella konventioner. Och jag upprepar: Medborgarskapet ska *inte* graderas eller villkoras generellt. Tvärtom ska det värnas och skyddas. Den som använder en retorik som försöker säga något annat har endast som syfte att splittra och skrämmas.

Fru talman! I propositionen står det flera gånger – och tydligt – att internationella konventioner ska efterlevas. Det innebär ett säkert skydd för medborgarna och lägger grunden för att lagstiftningen blir just träffsäker och rättssäker. Efter dagens beslut blir det upp till kommande regering att ta fram en proposition till vanlig lag så att denna grundlagsändring också kan tillämpas fullt ut.

Anf. 7 LUDVIG ASPLING (SD) replik:

Fru talman! Det vi gör i och med den här regeländringen är en ny inskränkning av föreningsfriheten för kriminella organisationer.

Förändringen innebär helt enkelt att en person kan dömas för brottslighet som begås av andra personer om personerna så att säga ingår i samma kriminella nätverk. Man döms alltså för medlemskap i ett kriminellt nätverk och inte för att man har begått en konkret gärning. Detta motsvarar vad som redan gäller för terrororganisationer – 4 a § terroristbrottslagen innebär att man kan dömas för medlemskap i en organisation trots att man själv inte samlar in pengar, köper in vapen eller vad det nu kan vara.

Det här är en absolut nödvändig regeländring, skulle jag säga, och Socialdemokraterna håller tydligen med då de röstar för förslaget. Socialdemokraterna har också ägnat en stor del av valrörelsen åt att prata om vikten av en svensk maffialag.

Det jag tycker att Amalia hade kunnat vara lite mer öppen med är att frågan har varit uppe tidigare, i den grundlagskommitté som jobbade 2021, och att Socialdemokraterna då röstade nej till exakt samma förslag. Socialdemokraterna dödade det här förslaget för bara fem år sedan, när det var uppe senast. Men vi kan lämna det bakom oss, för jag tänkte i stället fråga vad som kommer att hända framåt.

Det är fullt möjligt att Socialdemokraterna bildar regering i närtid. En implementering av den här grundlagsändringen finns redan färdig; det finns en lagrådsremiss som bygger på SOU 2026:13 *Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar*. Jag undrar om vi skulle kunna få ett klart och tydligt besked här: Kommer förslaget att genomföras om Socialdemokraterna lyckas bilda regering, med tanke på att hälften av det tilltänkta regeringsunderlaget i väldigt starka ordalag avvisar förslaget?

Anf. 8 AMALIA RUD STENLÖF (S) replik:

Fru talman! Jag tänker att det finns mycket man kan säga om historien. Jag hade gärna haft ännu mer talartid i dag och stått här och berättat om olika svängningar som olika partier har gjort. Jag nämnde några av dem jag tyckte var av stor vikt för den här församlingen.

Fru talman! Ledamoten är orolig för vårt regeringsunderlag och om vi skulle kunna gå vidare med en vanlig lag. Jag måste säga att jag inte är orolig, fru talman. Nu har vi en majoritet i Sveriges riksdag som kommer att rösta för den här grundlagsändringen, och därmed blir det upp till just kommande regering att ta fram en vanlig lag som säkerställer att grundlagsändringen också kan genomföras.

Anf. 9 LUDVIG ASPLING (SD) replik:

Fru talman! Jag hörde ett svar från Amalia Rud Stenlöf, som konstaterade att det är upp till nästa regering att göra det här. Ja, det är det ju – det här är en av de första sakerna som bör ligga på nästa regerings bord. Lagrådsremissen är klar, och Lagrådet sa ungefär: Tumme upp! Det fanns inga stora betänkligheter, utan det kändes helt okej för dem.

Rent konstitutionellt är det alltså bara att tuta och köra, så det är inte det vi pratar om här. Det jag undrar är om Socialdemokraterna här och nu kan ge ett löfte om att nästa regering – om det blir så att den leds av Socialdemokraterna eller om Socialdemokraterna på annat sätt har ett bestämmande inflytande över den – kommer att lägga fram det här förslaget? Det är det jag är intresserad av.

Detta är inte någon liten fråga. I en hel valrörelse har man pratat om vikten av en svensk maffialag, och jag håller helt med. Varsågod – här är den tuffaste svenska maffialag vi någonsin haft. Vi har aldrig haft några bättre regler mot organiserad brottslighet än dem som finns i den här lagrådsremissen.

Jag noterar att Amalia Rud inte kan ge ett rakt svar. Kommer det här att införas eller inte? Jag säger naturligtvis inte att man behöver införa lagrådsremissen exakt så som den är skriven. Det går naturligtvis att göra justeringar utifrån egna önskemål, även om jag tycker att produkten är väldigt bra som den ser ut just nu. Men jag skulle tycka att det vore klädsamt med ett svar, eftersom Socialdemokraterna har lagt så otroligt mycket prestige på det här med en maffialag. Kommer den

maffialag som nu ligger på regeringens bord att genomföras – ja eller nej?

Anf. 10 AMALIA RUD STENLÖF (S) replik:

Fru talman! Ledamoten ställer frågan om vi kommer att kunna göra en vanlig lag av den produkt som vi antar i dag. Vi har en bred majoritet i Sveriges riksdag som röstar igenom den här grundlagsändringen i dag. Det blir upp till kommande regering att lägga fram ett förslag som återspeglar den lagstiftningen. Det tror jag kommer att kunna göras på ett väldigt bra sätt.

Anf. 11 CAROLINE TÄLJEBLAD (V):

Fru talman! Jag stod inte i den här talarstolen i maj när de första besluten om denna grundlagsändring togs, och varken jag eller mina partikamrater röstade för detta grundlagsförslag den gången. Inte heller kunde jag och andra väljare ta del av en levande debatt under valrörelsen om detta oroväckande grundlagsförslag. Under relativ tystnad tar vi nu ett steg mot att göra det svenska medborgarskapet både ojämlikt och mindre rättssäkert.

Medborgarskapet i Sverige är inte något man ska ta lätt på. Det är en försäkran om tillhörighet. Det är en garanti för att man är en självklar del av samhället med lika rättigheter och lika skyldigheter. Den kanske viktigaste rätten av alla är rätten att vara med och forma demokratin och utvecklingen av vårt land genom fria och demokratiska val. Där är vi jämlikar i ett samhälle som i många andra avseenden präglas av stora skillnader.

Det regeringen nu föreslår är att personer som lämnar oriktiga eller vilseledande uppgifter ska kunna fråntas sitt svenska medborgarskap. Det kan vid en första anblick framstå som rimligt, och om förslaget enbart hade handlat om personer som avsiktligt lämnat felaktiga uppgifter hade det åtminstone funnits skäl att diskutera saken. Men regeringen vill gå längre än så. Man vill också kunna frånta människor deras medborgarskap i fall där uppsåt inte kan styrkas. Jag säger det igen: Människor som inte har för avsikt att lämna felaktiga uppgifter kan bli av med medborgarskapet. Det innebär i praktiken att medborgarskapet görs mer villkorat och mindre rättssäkert, och det är ett mycket allvarligt steg att ta.

Regeringen går dessutom längre än den grundlagsutredning som behandlat frågan. Utredningen föreslog att personer som gjort sig skyldiga till handlingar som allvarligt hotar rikets säkerhet eller omfattas av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion skulle kunna fråntas medborgarskapet. Vi talar då om terrorism, krigsbrott och folkmord. Men regeringen börjar i stället tala om brott som allvarligt skadar vitala intressen. Det kan låta som en mindre skillnad i formulering, men det är det inte. Problemet är att begreppet vitala intressen är otydligt och öppet för tolkningar. Det som anses vara ett vitalt intresse i dag behöver inte vara det i morgon, och eftersom begreppet inte tydligt definieras genom en brottskatalog i grundlagen lämnas ett stort utrymme för framtida regeringar att flytta på gränserna. Det är just därför man måste vara så försiktig när man ändrar grundlagen.

Därtill, fru talman, kommer denna grundlagsändring endast att gälla personer som har dubbla medborgarskap. Det öppnar för olika starka medborgarskap i Sverige: ett starkt medborgarskap och ett svagare som är villkorat. Jag frågar mig, vilket alla här inne borde göra: Är vi då lika inför lagen?

Fru talman! Jag vill också säga någonting om den andra stora fråga som vi behandlar här i dag, nämligen frågan om aborträtten. För Vänsterpartiet är kvinnans rätt till sin egen kropp en självklar rättighet, och det är nog ingen överraskning – det är en av våra viktigaste frågor och någonting vi har gått i bräschen för. Det gäller även rätten till fri abort. Det ska vara kvinnan själv som avgör om och när hon vill ha barn. Det är en grundläggande fråga om frihet, självbestämmande och hälsa.

Den rätten får vi aldrig ta för given. Runt om i världen ser vi nu hur kvinnors rättigheter pressas tillbaka. I USA har kvinnor förlorat rättigheter som många trodde var säkrade för generationer framåt. I flera europeiska länder har också abortlagstiftningen skärpts. Det här visar ju någonting viktigt. Rättigheter som inte försvaras kan lika fort monteras ned. För auktoritära och konservativa krafter kommer kvinnors rättigheter alltid att vara förhandlingsbara. Därför välkomnar såklart Vänsterpartiet att skyddet för aborträtten nu stärks genom att föras in i grundlagen.

Men också här finns en allvarlig brist i det förslag regeringen lagt fram. Regeringen vill nämligen öppna för att rätten till abort ska kunna begränsas genom vanlig lag när det gäller andra än svenska medborgare. Då måste vi ställa oss frågan varför rätten till den egna kroppen ska vara starkare för vissa kvinnor än för andra. Vänsterpartiet accepterar inte den premissen. Rätten till abort måste gälla alla kvinnor som befinner sig i Sverige, oavsett medborgarskap och härkomst.

Fru talman! Grundlagsförslag kan bara antas i sin helhet eller förkastas i sin helhet. Vi hade gärna sett att 2023 års fri- och rättighetskommitté fått mer tid att arbeta fram detta grundlagsförslag, så att det haft brett stöd i riksdagen. Det har inte detta förslag. Vänsterpartiet kan inte godta att grundläggande rättigheter görs mer osäkra för vissa grupper än för andra. Rättigheter ska aldrig villkoras utifrån ursprung, kön eller typ av medborgarskap.

Med det, fru talman, yrkar jag bifall till vår reservation.

(Applåder)

Anf. 12 ULRIK NILSSON (M):

Fru talman! Vilande grundlagsförslag ska som sagt antas eller förkastas i sin helhet. Nu är vi i läget att vi ska ta ställning till tre punkter, och jag tänker beröra var och en av dem. Vi hade en mer genomgripande debatt när det första beslutet togs, men det finns anledning att upprepa några saker.

Det första jag vill ta upp gäller aborträtten. Det här är ett ärende som väcker känslor och har föranlett en

del skriverier. Jag har noterat att det till min mejlkorg har kommit mejl där man närmast vill skrämmas eller i varje fall vill moralisera över ställningstagandet. Det har inte varit lika illa som vid föregående beslut, då det mer eller mindre uttalades hotelser från vissa avsändare. Frågan väcker känslor, och det finns ganska starka åsikter.

Vi här inne är relativt överens om att abort ska vara möjligt. Vi är överens om att tekniken finns och om syftet. Just därför är det väldigt bra att vi nu också slår fast att det endast finns en enda person som kan ta beslutet, nämligen, som det står i lagtexten, den som är gravid. Det är inte så att någon annan ska fatta beslut om att den gravida ska genomföra abort eller inte får göra det. Det är en viktig princip att slå fast för den individuella frihetens skull. Sedan kan man alltid ha en diskussion om huruvida formuleringen i stället skulle ha varit ”kvinnan” eller någonting annat. Men faktum kvarstår: Det är fortfarande bara den som är gravid som kan ta beslutet. Därmed slår vi nu i grundlag fast en viktig princip om självbestämmande. Att det sedan behöver följas upp med ordinarie lag och ytterligare regler tror jag att vi alla är överens om.

Fru talman! När vi nu går vidare till nästa del av förslaget kommer vi in på frågan om föreningsfrihet. Låt oss från början slå fast att brottslig verksamhet faktiskt är olaglig. Så snart det är tal om en grupp som har förenats för att begå brott är det hela redan från början olagligt. Det är därför inte orimligt att också säga att det är olagligt att ingå i en sådan sammanslutning eller ett sådant nätverk.

Jag tror att det är väldigt sällan som de här brottsgängen har så pass utvecklade stadgar och revisionsberättelser att de skulle kunna kallas för föreningar. Att säga att det bör vara olagligt att ingå i en grupp som begår brott tillsammans innebär därför inte heller på något sätt en inskränkning av föreningsfriheten. Den är ju, som flera har nämnt här, central för demokratins funktionssätt. Men om en verksamhet syftar till att begå brott är det faktiskt ganska rimligt att vi inte accepterar att verksamheten finns i Sverige.

Vi kommer nu in på den sista frågan, som är den som kanske har varit föremål för störst oenighet här, nämligen medborgarskapsfrågan. För mig är medborgarskap ett sätt att markera en tillhörighet, det vill säga att jag är medborgare i en stat vars regler jag delar och vars system jag tycker mig tillhöra och vill försvara. Jag vet att vi alla här är stolta svenska medborgare, som tycker att Sverige har byggt ett rimligt bra system. Om jag väljer att ansluta mig till detta ansluter jag mig såklart också till att följa ett regelverk, ett beteende och en systematik som vi alla står bakom eftersom det är detta som samhällsgemenskapen bygger på.

Om jag skulle försöka förvärva medborgarskapet med oriktiga medel eller medvetet använda mitt medborgarskap för att inte stödja denna gemenskap bör jag fundera på om det var rätt förening jag anslöt mig till. Var det rätt medborgarskap jag valde när jag inte vill dela de grundläggande värderingar som den staten har?

Det är därför en rimlig idé att den som har använt oriktiga uppgifter eller den som medvetet motverkar de värden och värderingar som vi har i Sverige också ska kunna fråntas ett förvärvat medborgarskap. Det är dock en viktig princip att man aldrig kan göra någon statslös, vilket innebär att detta naturligtvis riktar sig till dem som har medborgarskapssamhörigheten på mer än ett ställe, det vill säga dubbelt medborgarskap. Vi kan som sagt inte göra någon statslös, men det är svårt att säga att det är orimligt att markera mot den som väljer att ta avstånd från det svenska sättet att fungera.

Fru talman! I dag tar vi ställning till tre förändringar i grundlagen. Det är tre förändringar som alla utifrån resonemang kan ses som rimliga.

Det handlar om att se till att det är den gravida, och ingen annan, som fattar beslut om abort. Det handlar också om att förbjuda bildandet av en organisation som syftar till att göra förbjudna saker. Det handlar slutligen om att den som med oriktiga uppgifter som grund har förvärvat ett medborgarskap eller som inte delar de värden som Sverige står för kan bli av med det svenska medborgarskapet om man har dubbelt medborgarskap.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till konstitutionsutskottets betänkande i ärende KU9.

Anf. 13 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Vi ska i dag ta ställning till tre olika grundlagsförslag avseende fri- och rättigheter. Det gäller dels ett grundlagsskydd för rätten till abort, dels ett grundlagsförslag om att göra det möjligt att under vissa förutsättningar ta tillbaka det svenska medborgarskapet från personer med två medborgarskap och slutligen en möjlighet att inskränka föreningsfriheten där det förekommer allvarlig brottslighet.

Förslagen har sin utgångspunkt i den utredning som ledamoten Aspling, ledamoten Rud Stenlöf och jag deltog i för ett par år sedan. Vi hade ett ganska brett uppdrag med ytterligare tre frågor som vi skulle titta på, men dem fick vi lämna därhän. Man kan möjligen säga att utredningen illustrerade poängen med att ha många partier. Inte minst Sverigedemokraterna och Miljöpartiet stod på lite olika sidor i en del frågor.

Vi har också diskuterat detta tidigare, så sent som i mitten av maj i år. Våra reservationer avslogs, och regeringens och utskottets förslag antogs som vilande lagförslag. I dag ska vi alltså genomföra den andra omröstningen om förslaget. Som vi har diskuterat tidigare finns det bara två möjligheter: att anta hela det vilande lagförslaget precis som det är eller att förkasta det.

Tyvärr har regeringen genom att slå samman de tre förslagen i propositionen, och framför allt nu i det vilande grundlagsförslaget, tvingat oss att antingen anta alla eller – som i Miljöpartiets fall – avslå alla tre förslag, även det som handlar om grundlagsskyddet för abort. Jag återkommer till detta och pratar först lite om medborgarskap och föreningsfrihetens begränsningar.

Fru talman! Regeringen har alltså föreslagit att det ska vara möjligt att meddela föreskrifter om att det svenska medborgarskapet ska kunna fråntas den som

är medborgare i en annan stat och som har förvärvat medborgarskapet på felaktiga grunder eller vid viss allvarlig brottslighet.

Enligt min mening är förslaget alltför långtgående. Särskilt allvarligt är det att regeringen föreslår att medborgarskap ska kunna återkallas vid brott som allvarligt skadar Sveriges vitala intressen, vilket är en formulering som saknar tydlig avgränsning. En sådan formulering riskerar att leda till en farlig normförskjutning där staten ges möjlighet att omdefiniera medborgarskapets innebörd över tid.

Därtill vill Tidöregeringen kunna återkalla svenska medborgarskap. Ett medborgarskap innebär grundläggande rättigheter och skyldigheter. Det är ett uttryck för jämlikhet, och det bidrar till integration och delaktighet. Självklart ska den som begår allvarliga brott kunna dömas till kännbara fängelsestraff, men att använda medborgarskapet som en bricka i spelet eller som vilken förmån som helst är att missbruka medborgarskapet och dess syfte.

De här två förslagen ger framtida riksdagsmajoriteter alltför stort utrymme att flytta gränserna för vilka brott som kan leda till återkallat medborgarskap och vilka sammanslutningar som kan få sin föreningsfrihet begränsad. Sådana här otydliga bestämmelser ska vi inte ha i grundlagen.

Regeringen föreslår vidare att föreningsfriheten ska kunna begränsas i förhållande till sammanslutningar som ägnar sig åt allvarlig brottslighet för att uppnå ekonomisk eller annan otillbörlig vinning.

Jag och vi i Miljöpartiet delar förvisso regeringens uppfattning att den organiserade brottsligheten är ett allvarligt samhällsproblem. Det vilande grundlagsförslaget innebär dock ett principiellt skifte som inte är tillräckligt analyserat eller rättssäkert.

Förslaget att begränsa föreningsfriheten för kriminella organisationer är otydligt och öppnar upp för att bestämmelsen kan missbrukas, vilket har framförts av bland annat fackförbund, universitet och domstolar. Erfarenheter från auktoritära stater har visat hur civilsamhällesorganisationer, människorättsorganisationer och miljörörelsen har kunnat definieras som kriminella med stöd av liknande lagstiftning.

Vi ska inte vara naiva inför att en sådan utveckling skulle kunna ske även i Sverige. Den organiserade brottsligheten är självklart ett allvarligt samhällsproblem som ska bekämpas med full kraft, men regeringen har inte kunnat visa att en inskränkning av föreningsfriheten – en av demokratins grundpelare – kommer att leda till bättre möjligheter att bekämpa den organiserade brottsligheten.

Det handlar om begrepp som ska införas i grundlagen, såsom allvarlig brottslighet, som jag har talat om. Det lämnar ett mycket stort tolkningsutrymme åt lagstiftaren. Ett sådant tolkningsutrymme är särskilt problematiskt när det rör sig om en reglering i grundlag, eftersom synen på vad som är allvarlig brottslighet kan förändras över tid.

Förslaget riskerar att leda till en godtycklig tillämpning och till att legitima organisationer inom civilsamhället kan komma att omfattas av framtida inskränkningar. Jag anser inte att regeringen har kunnat visa att en begränsning av föreningsfriheten är ett effektivt eller nödvändigt verktyg för att bekämpa brottsligheten. Det vilande grundlagsförslaget om att begränsa föreningsfriheten när det gäller sammanslutningar bör alltså därför avslås.

Fru talman! Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för all offentlig verksamhet. Det allmänna ska särskilt trygga rätten till arbete, bostad och utbildning och verka för social omsorg, trygghet och goda förutsättningar för hälsa.

Det finns i 2 kap. ett antal bestämmelser som rör skyddet för den kroppsliga integriteten: förbud mot dödsstraff, kroppsstraff och tortyr och skydd mot påtvingade kroppsliga ingrepp och kroppsvisitation. Dessa fungerar i betydande utsträckning som en förstärkning av skyddet för opinionsfriheten. Bestämmelserna ger också uttryck för den enskilda individens integritet, som är utmärkande för ett rättssamhälle. Detta skrevs in i en proposition för 50 år sedan, 1975, och hänger naturligtvis samman med att abort numera är tillåtet inte bara här utan i många stater som skrivit under Europakonventionen om mänskliga rättigheter. I den finns, som ni känner till, också artikeln om rätten till privatliv och familjeliv.

Fru talman! Jag, liksom många andra av konstitutionsutskottets ledamöter, fick en hel del e-post i anslutning till det första beslutet om att anta det vilande förslaget, vilket Ulrik Nilsson också nämnde. Jag är fullt medveten om att abortfrågan är problematisk för många människor. Men med respekt för olika åsikter och personliga erfarenheter som kan leda till olika slutsatser menar vi i Miljöpartiet att rätten att avbryta en graviditet är en grundläggande frihet. Vi finner stöd i bland annat Europakonventionen och FN-konventionen om mänskliga rättigheter. I FN-konventionens artikel 1 står det för övrigt att alla människor är födda fria. Vi delar alltså bedömningen att aborträtten bör ges ett uttryckligt skydd i regeringsformen. Ett sådant skydd markerar tydligt att rätten till abort är en grundläggande fri- och rättighet som inte kan göras illusorisk genom politiska svängningar.

Samtidigt instämmer jag i de synpunkter som flera remissinstanser har framfört om att det föreslagna grundlagsskyddet i praktiken riskerar att bli alltför tunt om lagstiftaren ges alltför stort utrymme att inskränka rättigheterna i den vanliga lagstiftningen. Det är därför av stor vikt att regeringen i det fortsatta lagstiftningsarbetet säkerställer att aborträtten inte bara blir formell utan också får ett reellt innehåll i enlighet med Sveriges internationella åtaganden. Det gäller bland annat rätten att göra abort för människor som är i Sverige, även de som är här utan tillstånd eller fast adress.

Tidöpartierna vill inskränka grundläggande rättigheter i grundlagen, bland annat när det gäller medborgarskap och föreningsfrihet, som jag har talat om. Det kan vi i Miljöpartiet omöjligt acceptera. Därför är det olyckligt att dessa förslag klumpas ihop med

grundlagsskyddet av rätten till abort, och det är beklagligt att vi tvingas rösta om dessa förslag ihop.

I dag röstar riksdagen om att ändra grundlagen på flera punkter, men upplägget gör det omöjligt för oss att rösta ja, eftersom vi då skulle rösta ja till hela paketet. Mot denna bakgrund ska vårt ställningstagande inte uppfattas som att vi inte vill skydda aborträtten. Avslaget grundar sig på att andra centrala delar av förslaget innebär långtgående och principiellt problematiska inskränkningar av grundläggande fri- och rättigheter som vi i Miljöpartiet inte kan stå bakom.

Rätten till abort handlar om frihet, jämställdhet, kroppslig integritet, hälsa och rätten att bestämma över sitt eget liv. Vi står fast vid att stärka aborträtten samtidigt som vi värnar skyddet för andra grundläggande fri- och rättigheter.

Fru talman! Jag yrkar bifall till den gemensamma reservationen från Vänsterpartiet och Miljöpartiet och hänvisar i övrigt till våra särskilda yttranden.

Anf. 14 LUDVIG ASPLING (SD):

Fru talman! Betänkandet heter alltså *En grundlagsskyddad aborträtt samt utökade möjligheter att begränsa föreningsfriheten och rätten till medborgarskap*. Det här kanske ter sig lite märkligt för den vanliga medborgaren. Föreningsfrihet är i grund och botten en straffrättslig fråga, abort är en sjukvårdsfråga och medborgarskap är en förvaltningsrättslig fråga. Varför bakar man ihop de här frågorna i ett betänkande?

Skälet är att den här typen av frågor brukar beredas i parlamentariska kommittéer. Det här betänkandet kommer till exempel från 2023 års fri- och rättighetskommitté, som jag, Jan Riise, Amalia Rud Stenlöf och ett par andra satt i. Det skulle helt enkelt bli alldeles för krångligt om man hade tematiska kommittéer, alltså en per fråga. Därför bakar man ihop det här i ett betänkande, och då blir det en riksdagsdebatt, bara så att tittarna och publiken förstår varför det ser ut som det gör. Kommittén beredde dessutom ännu fler frågor, till exempel frågan om inskränkningar i äganderätten för miljöhänsyn, alltså en skogsfråga, och kommitténs slutsats i den frågan var att tillsätta ytterligare en kommitté som skulle utreda den. Politikens hjul rullar lite långsamt ibland.

För att det ska bli rätt i protokollet ska jag säga att det som Amalia Rud Stenlöf sa i sitt anförande om att Socialdemokraterna tycker att kommittén hastade fram arbetet inte stämmer. Kommittén jobbade i ett år och sju månader med att bereda de här frågorna, och det är ungefär den tid som de här typerna av kommittéer brukar ta på sig. Det gick inte snabbare än det vanligtvis gör. Utöver detta tog remitteringen och propositionen ytterligare ett halvår. Jag skulle därför absolut inte säga att vi har hastat fram det här.

Det som Amalia sa om att Socialdemokraterna har lyft fram ett förbud mot nazistiska organisationer som ett önskemål för kommitténs arbete stämmer inte heller. Det här nämndes över huvud taget inte. Hur vet vi det? Jo, det står ingenting om några nazistiska organisationer i Socialdemokraternas särskilda yttrande till betänkandet. Det här är ett rent påhitt i efterhand, och det är dessutom inte någon grundlagsfråga. 2 kap. 24 § regeringsformen öppnar redan i dag för ett förbud mot nazistiska organisationer. Det behövs ingen grundlagsändring för att få till en sådan lagstiftning, men det har ju Socialdemokraterna inte heller föreslagit. Den utredningen kastade man i sopkorgen redan 2021, bara så att protokollet blir rätt och riktigt.

Vi går nu över till de bestämmelser som vi inför i dag. Vi kan börja med aborten. Det kommer alltså att göras ett tillägg i 2 kap. 13 § regeringsformen där det kommer att stå så här: ”Den som är gravid har rätt att avbryta sin graviditet enligt bestämmelser som meddelas i lag.”

Den som är lite insatt i konstitutionell rätt ser direkt att detta avviker lite grann från hur regeringsformen är strukturerad i övrigt. 2 kap. handlar annars uteslutande om det som inom rättsteorin brukar kallas positiva och negativa opinionsfriheter och andra negativa rättigheter. Det handlar alltså om regler som begränsar eller stoppar statens möjlighet att stoppa dig som medborgare från att göra någonting.

Det vi gör nu är att uttrycka rätten till abort som en positiv rättighet, det vill säga att lagen ska tillåta att det här sker. Implicit ska det naturligtvis också vara en del av det ordinarie sjukvårdssystemet. Samhället ska alltså tillhandahålla en viss tjänst eller ett visst medicinskt ingrepp. Det här avviker alltså lite grann från hur det brukar se ut.

Positiva materiella rättigheter finns annars i 1 kap. regeringsformen i övrigt i det som brukar kallas målsättningsstadgandena. Vi i kommittén diskuterade också huruvida vi skulle stoppa in bestämmelsen i första eller andra kapitlet. Anledningen till att vi landade i att stoppa in den i andra kapitlet är att den ska få rättsverkan, alltså bli tillämplig. Första kapitlet i regeringsformen är ju inte rättsligt tillämpligt, men det är andra kapitlet i allra högsta grad. Därför ser regleringen ut som den gör.

Om det är en rättsligt tillämplig positiv rättighet uppkommer såklart frågan: Vilken konkret rätt skapar den nya bestämmelsen? Det korta svaret på den frågan är att vi inte vet exakt eftersom det i sista hand är upp till en domstol att tillämpa, men så länge riksdagen ser ut ungefär som den gör i dag kommer det här inte att ha någon större påverkan.

Det som bestämmelsen gör är att stoppa riksdagen från att förbjuda abort helt och hållet eller plocka bort det ur sjukvårdsystemet. Men den anger till exempel inte premisserna för hur abort ska fungera, till exempel antalet veckor, tillstånd från Socialstyrelsen eller annat runt omkring. Detta påverkas inte av den här bestämmelsen så länge rätten finns i verkligheten, det vill säga så länge den inte blir illusorisk.

Låt mig illustrera med ett konkret exempel. Jag brukar undvika att ta exempel från USA, eftersom rättssystemet där är väldigt annorlunda, men detta är ett ganska känt exempel. Vissa delstater där har hjärtslagslagar – om det går att detektera hjärtslag från ett

foster får man inte utföra abort. Den här grundlagsändringen skulle antagligen stoppa en sådan lag om den skulle komma upp för votering här i Sveriges riksdag.

Andra regler runt omkring, avgifter och så vidare påverkas dock inte.

Får då detta någon praktisk betydelse? Det är väl det som är det intressanta. Det är tveksamt. Gissningsvis kommer bestämmelsen aldrig att tillämpas i praktiken. Den kan dock ändå ha en poäng: En anledning till att frågan har lyfts upp kan vara att Sverige vill visa solidaritet med personer som bor i andra länder där detta är förbjudet. Vi vill understryka vikten av att detta ska vara tillåtet, och därför upphöjer vi det nu till konstitutionell norm.

Så hoppar vi vidare till föreningsfriheten. Här kommer det en nyhet i 2 kap. 24 § regeringsformen. För det första kommer den paragrafen att sättas upp i punktform, vilket jag tycker är snyggt. Det blir alltid lättare att läsa då. För det andra får den en ny punkt:

”Föreningsfriheten får begränsas endast när det gäller sammanslutningar

l. som ägnar sig åt allvarlig brottslighet för att uppnå ekonomisk eller annan otillbörlig vinning,” – det är det som är nyheten –

”2. som ägnar sig åt eller understöder terrorism,

3. vilkas verksamhet är av militär eller liknande natur, eller

4. vilkas verksamhet innebär förföljelse av en folkgrupp på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande.”

Där har vi alltså öppningen för att förbjuda exempelvis nazistiska organisationer, en öppning som jag tror har funnits i Sverige i åtminstone 20 år.

Varför är det här nödvändigt, kan man fråga sig. Det är lite tekniskt. För att det i Sverige ska vara möjligt att införa en modern maffialagstiftning, alltså en regel som säger att det är förbjudet att delta i en kriminell organisation utan att begå andra konkreta brott, måste det finnas en regel som inskränker föreningsfriheten för kriminella organisationer.

Vad detta innebär, lite förenklat, är alltså att rättsordningen erkänner även kriminella organisationer som föreningar. Det kan man tycka är lite paradoxalt, men det finns faktiskt ganska bra skäl till det.

Detta var någonting som tröskades i Sveriges riksdag i samband med den förra grundlagsändringen och den kommitténs delbetänkande från 2021. Om jag inte minns fel var det faktiskt Morgan Johansson, av alla personer, som där argumenterade så här: Nej, organisationer som sysslar med terror eller är kriminella är inte föreningar och omfattas därför inte av föreningsfriheten. Men sedan kom Lagrådet och sa: Jo, det gör de absolut. Så där kan man inte argumentera.

Därför var vi tvungna att lägga till inskränkningar i föreningsfriheten för först terroristorganisationer, som vi fick förra mandatperioden, och nu andra kriminella organisationer, som vi röstar om i dag – bara för att konkretisera så att alla har klart för sig varför detta är nödvändigt.

Motsvarigheten till det vi gör i dag är alltså 4 a § terroristbrottslagen, där det står så här: ”För deltagande i en terroristorganisation döms den som deltar i verksamheten i en terroristorganisation på ett sätt som är ägnat att främja, stärka eller understödja organisationen.” Nu kommer vi alltså att kunna införa en motsvarande regel, men i stället för terroristorganisationer kommer det att vara kriminella nätverk.

För att vara väldigt tydlig: Åklagaren behöver alltså inte styrka att en person har begått en viss terrorrelaterad gärning – samlat in pengar, köpt vapen eller vad det kan vara – utan det räcker att personen är medlem i gruppen för att man ska kunna dömas till ansvar. Detta är jätteviktigt. Det ska vara opraktiskt och riskfyllt att vara medlem i kriminella nätverk i Sverige. Tyvärr är det inte det i dag i så stor utsträckning som man kunde önska.

Om man tittar på den här regeln kanske någon undrar: Vad är allvarlig brottslighet, och vad är annan vinning? Det är ju de två rekvisiten som detta lite grann hänger på. Här är grundlagsändringen faktiskt väldigt bra. Vi kämpade väldigt mycket under kommitténs arbete för att detta inte skulle bli för begränsat, vilket det skulle ha kunnat bli.

Vad gäller vilken typ av brottslighet som kan omfattas sätter inte grundlagsregleringen egentligen några tydliga gränser, utan begreppet allvarlig brottslighet får en självständig betydelse. Det är jätteviktigt, för det betyder att det kan förändras över tid och alltså få en annan innebörd om 10 eller 20 år. Vi vet inte exakt vilken typ av brott som den grova organiserade brottsligheten då kommer att hålla på med, och därför är det viktigt att detta är ett självständigt begrepp.

Begreppet annan vinning än ekonomisk vinning kan te sig lite kryptiskt, men det vi velat fånga upp är när man begår brott för att stärka sitt eget skrämsel- eller våldskapital. Om du begår en brottslig handling som är ägnad att skrämma andra människor eller markera att du har ett visst våldskapital men kanske inte tjänar några pengar på själva gärningen ska du ändå kunna omfattas av den här regeln. Annan vinning är, kan man lite förenklat säga, makt i den kriminella världen.

Tidöregeringen har dessutom börjat snickra på ett nytt straffbud som alltså implementerar den här grundlagsändringen. Här finns det faktiskt en färdig lagrådsremiss som bygger på SOU 2026:13 *Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar*. Lagrådet hade inga starka invändningar, och detta ligger på regeringens bord just nu.

Ett extremt tungt ansvar vilar på den som ska bilda regering. På den högra sidan i riksdagen, om vi räknar in Centerpartiet där, finns det ingen som motsätter sig detta, men det finns ett gäng partier som motsätter sig det på den andra sidan. Socialdemokraterna kommer alltså att behöva bekänna färg i frågan ganska snart. Jag hoppas verkligen att de inte viker sig utan faktiskt genomför den här lagrådsremissen eller något som liknar den. Det blir upp till dem hur de i så fall vill göra.

Avslutningsvis har vi medborgarskapen, men den delen kommer en partikollega till mig att redogöra för. Jag tackar därför för mig och yrkar bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde Mikael Eskilandersson (SD).

Anf. 15 MAGNUS HAARA (C):

Fru talman! I dag behandlar vi ett vilande grundlagsförslag som rör några av de mest grundläggande frågorna i vårt demokratiska samhälle: medborgarskapet, föreningsfriheten och rätten till abort.

Det handlar ytterst om förhållandet mellan individen och staten – vilka rättigheter vi ska skydda, vilka befogenheter samhället ska ha när det ställs inför allvarliga hot och hur vi säkerställer att de beslut vi fattar i dag håller också för framtidens prövningar.

Centerpartiet står bakom ambitionen att skydda demokratin mot våldsbejakande extremism och organiserad kriminalitet. Vi står bakom ambitionen att stärka kvinnors självbestämmande. Vi står bakom ambitionen att ge samhället verktyg att möta dem som vill skada Sverige.

Samtidigt måste förändringar av grundlagen präglas av rättssäkerhet, tydlighet och långsiktighet. Grundlagen är inte vilken lag som helst. Den är ramen för vår demokrati och den yttersta garantin för medborgarnas fri- och rättigheter. När vi ändrar grundlagen måste vi därför ställa särskilt höga krav på precision, förutsebarhet och respekt för rättsstatens principer.

Riksdagen brukar beskrivas som folkets främsta företrädare. Men vi är också en av rättsstatens sista försvarslinjer. Vårt uppdrag är inte bara att fatta beslut utan även att säkerställa att de lagar som lämnar denna kammare håller hög kvalitet och vilar på en stabil konstitutionell grund. Det gäller inte minst när vi ändrar spelreglerna för demokratin.

Fru talman! Låt mig börja med frågan om medborgarskapet.

Det fanns en bred samsyn i fri- och rättighetskommittén om att personer med dubbla medborgarskap som gjort sig skyldiga till brott som allvarligt hotar rikets säkerhet eller omfattas av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion ska kunna förlora sitt medborgarskap. Det är en mycket rimlig utgångspunkt.

Den som medvetet angriper vårt land, vår demokrati eller begår de grövsta internationella brotten ska inte självklart kunna åberopa den svenska statens yttersta gemenskap. Centerpartiet instämmer i principen. Här valde man dock att gå längre än kommitténs förslag. I stället för att knyta möjligheten till återkallelse till vissa klart definierade brott införs formuleringen att medborgarskap ska kunna återkallas vid brott som allvarligt skadar Sveriges vitala intressen.

Problemet, och utmaningen, är inte att vi saknar vilja att bekämpa grov brottslighet eller hot mot Sverige. Problemet, och utmaningen, är att lagstiftning måste vara förutsebar och rättssäker.

Vad innebär egentligen Sveriges vitala intressen? Var går gränsen? Vilka handlingar omfattas? Det är frågor som fortfarande saknar tydliga svar och som vi måste fortsätta att jobba med. Begreppet är inte tillräckligt avgränsat, och det öppnar för en bredare tillämpning än vad som sannolikt varit avsikten från början. Flera remissinstanser har pekat på just detta.

Centerpartiet menar att det går att kombinera en hård linje mot dem som begår mycket allvarliga brott med ett starkt rättssäkerhetsperspektiv. Därför kommer vi också att fortsätta arbeta för en tydligare och mer rättssäker reglering av medborgarskapet. Samhället *måste* kunna agera kraftfullt mot dem som angriper vår demokrati och trygghet, men det måste ske på ett sätt som håller även när den politiska vinden blåser åt ett annat håll.

Fru talman! När det gäller föreningsfriheten vill jag vara tydlig.

Centerpartiet delar regeringens uppfattning att kriminella organisationer inte ska kunna gömma sig bakom grundlagsskyddade friheter för att organisera allvarlig brottslighet. Vi vill komma åt gängledarna, komma åt de kriminella nätverk som rekryterar barn och komma åt de strukturer som undergräver tilliten till vårt samhälle. Därför står vi bakom möjligheten att begränsa föreningsfriheten för kriminella sammanslutningar. Även här gäller samma princip, nämligen att ju starkare verktyg vi ger staten, desto högre krav måste vi ställa på rättssäkerheten.

Fru talman! Låt mig sedan gå över till frågan om aborträtten.

Centerpartiet välkomnar ambitionen att stärka skyddet för kvinnors rätt till abort. Den fria och lagliga aborträtten är en grundläggande frihetsfråga. Den handlar om kvinnors självbestämmande, om jämställdhet och om rätten att fatta beslut om den egna kroppen. Vi ser hur rättigheter som länge tagits för givna ifrågasätts i delar av världen. Därför har Centerpartiet länge drivit frågan om att stärka skyddet för aborträtten.

Även här måste vi framöver bli än tydligare. När vi talar om ett grundlagsskydd skapas lätt bilden av att själva rätten till abort skrivs in direkt i grundlagen. Så är dock inte riktigt fallet. Det förslag vi nu behandlar hänvisar i praktiken till reglering i vanlig lag, det vill säga abortlagen. Den avgörande regleringen kan fortfarande ändras genom ett vanligt riksdagsbeslut med enkel majoritet.

Konsekvensen blir att grundlagsskyddet inte ger det starka skydd som många människor tror att det gör, även om vi absolut är på rätt väg. Och eftersom vi verkligen menar allvar med att ge aborträtten ett långsiktigt skydd måste vi också våga diskutera hur ett verkligt och uttryckligt skydd kan förankras direkt i regeringsformen. Därför kommer Centerpartiet att fortsätta driva frågan om hur aborträtten kan ges ett starkare och tydligare grundlagsskydd. För oss handlar detta inte om symbolpolitik, utan det handlar om att säkerställa att framtida generationers kvinnor får samma friheter och rättigheter som dagens.

Vi har också invändningar mot att personer med utländskt medborgarskap ska kunna undantas från det föreslagna skyddet. Vår principiella uppfattning är enkel: Rätten till kroppslig integritet och självbestämmande blir inte mindre viktig beroende på vilket pass en kvinna bär. I Sverige ska kvinnor mötas av samma respekt för sina grundläggande rättigheter, oavsett medborgarskap.

Fru talman! I dag står vi inför ett vilande grundlagsförslag som endast kan antas eller förkastas i sin helhet. Centerpartiet instämmer inte i regeringens vägval i alla delar. Vi hade önskat en mer rättssäker formulering kring medborgarskapet. Vi hade önskat ett än starkare grundlagsskydd för aborträtten. Och vi hade önskat att rättigheterna skulle omfatta alla kvinnor i Sverige, oavsett medborgarskap.

Men vi ser också värdet av de delar av förslaget som stärker skyddet för demokratin och innebär viktiga steg framåt. Därför väljer vi att inte förkasta hela grundlagsändringen. Vi står fast vid den linje Centerpartiet drivit från början, nämligen att stödja det som stärker friheten, demokratin och tryggheten, samtidigt som vi fortsätter att påtala de brister som finns. Vi säger ja till reformer som för samhället framåt, men vi säger också ifrån när rättssäkerheten riskerar att försvagas eller när fri- och rättigheter inte ges det skydd de förtjänar. Det är en liberal hållning. Det är en konstruktiv hållning. Och det är en ansvarstagande hållning.

Jag och Centerpartiet kommer därför även fortsättningsvis att arbeta för att våra grundlagar ska vila på tydliga liberala och demokratiska principer.

Med detta hänvisar jag till vårt särskilda yttrande.

Anf. 16 HANS EKLIND (KD):

Fru talman! Det har alltid varit en tradition när man ska göra grundlagsförändringar att söka bredast möjliga politiska enighet. Så är det också i dag, även om det finns en reservation.

Det vilande förslaget som vi diskuterade och debatterade i maj månad, den 20 maj, ska nu tas upp igen. Det handlar alltså om att grundlagsskydda rätten för den som är gravid att avsluta en graviditet enligt bestämmelser som meddelas i lag, och vidare handlar förslaget om utökade möjligheter att begränsa föreningsfriheten och rätten till medborgarskap.

Vi kristdemokrater yrkar bifall till förslaget, precis som vi gjorde i maj månad. Därmed kan vi fatta två likalydande beslut med riksdagsvalet i september däremellan.

Fru talman! När det gäller fråntagande av svenskt medborgarskap plöjde jag under våren med stort intresse igenom kommitténs gedigna arbete. Där konstateras att Sverige är lite unikt. De flesta andra länder – som Danmark, Finland och Norge – har möjligheten att frånta en person medborgarskapet om den har gjort sig skyldig till viss brottslighet. Vi kristdemokrater menar att även Sverige självklart ska ha samma möjlighet.

Det blir någonstans lite barockt – helt orimligt – att en person som har tillskansat sig ett medborgarskap genom våld eller hot om våld ändå inte kan fråntas sitt medborgarskap när detta avslöjas. Jag tror att det är få svenskar som tycker att den ordning som i dag råder är rimlig. Vi tycker att det är bra att regeringen går fram med, och riksdagen cementerar, att även Sverige ska ha samma möjligheter som en rad andra länder har. Vår grundlag ska inte sätta stopp för detta.

Fru talman! När det gäller föreningsfriheten vilar det förslaget på att möjliggöra för lagstiftaren att införa åtgärder som begränsar föreningsfriheten i förhållande till kriminella nätverk och andra former av organiserad brottslighet. Man kan enkelt uttrycka att om syftet med en organisation eller ett nätverk är att begå brott ger vi oss själva möjligheten att sätta stopp för den typen av nätverk och organisationer.

Det som jag tycker är viktigt att lyfta fram och som inte har sagts i dag är att regeringen, precis som kommittén, menar att skyddet för föreningsfriheten är och förblir ett centralt inslag i fri- och rättighetsskyddet. En sänkt skyddsnivå för föreningsfriheten bör endast komma i fråga om det finns starka skäl som talar för det.

Fru talman! Sist har vi att införa en bestämmelse som anger att den som är gravid har rätt att avbryta sin graviditet enligt bestämmelser som meddelas i lag.

Rättigheten i abortlagstiftningen finns, och vi kristdemokrater har stått bakom lagen i drygt 30 år. Då kan det tyckas som att detta är en smal sak, en icke-svår fråga. Så är det på sitt sätt. Men det vore ändå inte helt korrekt om man inte samtidigt lyfter fram att detta är unikt. Ledamoten Aspling redogjorde för att det är unikt att plocka ut en enskild vårdinsats och trycka in den i andra kapitlet. Nu gör man det, och det gör man trots att abortlagstiftningen som jag uppfattar det inte är hotad av något enskilt parti i riksdagen och dessutom har ett brett folkligt stöd.

Utifrån att man gör detta, som vi alltså yrkar bifall till, finns det dock en fråga man kan ställa sig. Vad blir nästa grej som ska in i grundlagen? Vi vill höja ett varningens finger. Jag hoppas det verkligen inte, men jag befarar att vi kan stå här om några år på grund av att man då också vill ha in rätten att avsluta sitt liv i grundlagen.

Vi yrkar alltså bifall till denna skrivning, inte minst på grund av att vi, vilket jag redogjorde för i maj månad men inte tänker redogöra för här, gjorde ett idogt arbete. Det handlade om att se till att det i det förslag som skickades över från regeringen till riksdagen noterades att det är en fråga där det finns en etisk konflikt. Det finns två skyddsvärda individer, och livsdugligheтskriteriet är också viktigt att ha med när man utformar lagstiftningen.

Anf. 17 ERIK NYGÅRDS (L):

Fru talman! Som tämligen ny ledamot i riksdagen slås jag ofta av hur mycket det finns att lära. Många ärenden är omfattande. Det gäller inte minst de konstitutionella frågorna.

Grundlagsförändringarna är speciella till sin natur. Förslagen har legat vilande över ett val. Det innebär att stora delar av beredningen, utredningsarbetet och de politiska övervägandena gjordes innan jag själv tog plats i denna kammare. Min uppgift har därför inte varit främst att påverka processen utan att sätta mig in i den.

Fru talman! Jag får passa på att tacka ledamoten Aspling för hans gedigna genomgång, som vi nyss fick lyssna till, av bakgrunden till arbetet med detta lagförslag. Det var värdefulla bidrag för mitt kunskapsbyggande, helt enkelt en gratislektion.

Ju mer av förarbetena jag har läst, desto tydligare har det blivit att det är ett gediget arbete som ligger bakom propositionen. Utredningen, remissvaren och förarbetena är omfattande. När jag har arbetat mig igenom materialet har det hänt gång på gång att jag stannat upp och tänkt: Det var ett perspektiv jag inte tänkt på tidigare.

Det gäller inte minst frågan om abort. För den som läser förarbetena framträder en diskussion som går långt djupare än den politiska debatten ofta gör. Ska det i grundlagen talas om abort, om avbrytande av graviditet eller om det äldre juridiska uttrycket avbrytande av havandeskap? Det är exempel på vad man fördjupar sig i i texten.

På ytan kan det framstå som ordval. Men bakom orden finns överväganden om rättighetsskydd, rättstradition och hur grundlagar bör utformas för att hålla över generationer. Just därför är jag tacksam för det svenska utredningsväsendet och remissförfarandet. Det ger oss möjlighet att pröva våra egna uppfattningar mot andras argument.

Samtidigt finns det delar där resonemangen hade kunnat utvecklas mer. Ett exempel är varför grundlagsskyddet för aborträtten inte ska omfatta utlänningar fullt ut, på samma sätt som för svenska medborgare. Där hade jag gärna sett en mer utförlig diskussion om de principiella utgångspunkterna.

Till slut kommer dock den punkt där man inte längre kan gömma sig bakom att det finns flera olika perspektiv. Vi är inte här för att vara remissinstanser. Vi är valda för att ta ställning. Efter att ha tagit del av underlaget känner jag mig också trygg med de avvägningar som gjorts.

Fru talman! Propositionen innehåller tre olika delar, men de förenas av en gemensam fråga: Hur skyddar vi både individens frihet och demokratins förmåga att försvara sig?

För Liberalerna är utgångspunkten enkel. Staten ska i normalfallet hålla fingrarna borta från människors liv. Men staten har också ett ansvar att skydda människors frihet när den hotas. Därför välkomnar vi att aborträtten nu skrivs in i regeringsformen som en grundläggande fri- och rättighet.

I Sverige är stödet för den nuvarande abortlagstiftningen starkt. Men vi lever inte isolerade från omvärlden. Under senare år har vi sett exempel på att rättigheter som många trodde var självklara har ifrågasatts eller begränsats. Det påminner oss om något viktigt: Frihet är inte en naturkraft. Frihet är något som måste försvaras och ibland också grundlagsskyddas.

Fru talman! Frihet handlar emellertid inte bara om vad staten inte får göra. Frihet handlar också om att människor ska kunna leva sina liv utan att hotas av organiserad brottslighet. Därför är det rimligt att föreningsfriheten inte får bli ett skydd för sammanslutningar vars verksamhet bygger på grov kriminalitet, våld, utpressning och kontroll.

Föreningsfriheten finns för att människor ska kunna organisera sig och göra sina röster hörda. Den finns inte för att skydda kriminella nätverk. Det är en viktig principiell skillnad.

Fru talman! Detsamma gäller frågan om medborgarskapet. Svenskt medborgarskap innebär rättigheter, men det är också ett ömsesidigt samhällskontrakt. Därför är det rimligt att den som har fått sitt medborgarskap genom bedrägeri eller andra otillbörliga förfaranden inte självklart ska kunna behålla det. Det är också rimligt att samhället kan reagera mot den som grovt angriper Sveriges vitala intressen.

Jag kan dock sympatisera med de remissinstanser som, likt Sveriges Domareförbund, menar att det borde framgå av lagtexten att de oriktiga uppgifterna ska ha lämnats medvetet för att medborgarskap ska kunna återkallas.

Fru talman! Ytterst handlar dagens ärende om vilket samhälle vi vill lämna vidare. Vi vill ha ett samhälle där individens frihet skyddas, där kvinnor kan lita på sin rätt att bestämma över sina liv, där organiserad brottslighet inte kan gömma sig bakom grundlagens skyddsmurar och där det svenska medborgarskapet är något värdefullt som både förtjänar respekt och inger stolthet men som också förpliktar. Det är därför Liberalerna står bakom propositionen.

Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 18 JESSICA STEGRUD (SD):

Fru talman! Det svenska medborgarskapet är något av det mest betydelsefulla vårt land kan erbjuda en människa. Det utgörs inte bara av ett pass. Ett svenskt medborgarskap innebär även en i praktiken ovillkorlig rätt att bo och röra sig i Sverige liksom att kunna resa fritt i stora delar av världen. Det innebär också full tillgång till välfärd och medborgerliga rättigheter liksom möjligheten att rösta och kandidera i riksdagsval, helt enkelt att påverka vårt lands framtid.

Medborgarskapet är det formella medlemskapet i den svenska staten. Men det är också något större än så. Det är ett uttryck för tillhörighet till vårt land, vår demokrati och den gemenskap som håller oss samman. Just därför måste medborgarskapet tas på största allvar.

Fru talman! Under lång tid har vi i Sverige haft en ordning där ett svenskt medborgarskap i princip har kunnat förvärvas utan att det ställts några större krav. Man har inte behövt lära sig språket eller lära sig om det svenska samhället och om hur vår demokrati är tänkt att fungera. Man har inte heller behövt visa att

man vill eller kan försörja sig själv och bidra till det gemensamma.

Ett svenskt medborgarskap har med andra ord varit förknippat med en rad rättigheter och möjligheter men kanske inte med lika många skyldigheter. Det har varit en helt orimlig och i vissa fall skadlig ordning för vårt land. Men med vårt, Sverigedemokraternas, förhållandevis stora inflytande under föregående mandatperiod såg vi till att börja återskapa det värde och den status som det svenska medborgarskapet en gång hade och alltid borde ha.

Fru talman! Det finns dock ett men. Om man har fått sitt medlemskap genom att hota, muta eller ljuga om väsentliga uppgifter eller om man efter att man har blivit medborgare har begått väldigt grova brott som utgör ett hot mot rikets säkerhet eller vitala intressen borde medlemskapet i vår nation kunna upphöra.

Det är enligt oss sverigedemokrater ingen mänsklig rättighet att få förbli medborgare i Sverige trots att man begått grova brott och deltagit i organiserad brottslighet och kriminalitet mot vårt land och våra vitala intressen. Det var därför vi i våras tog första steget mot möjligheten att återkalla ett medborgarskap.

Fru talman! Den grundlagsändring vi i dag ska ta ställning till innebär att det ska bli möjligt att i lag föreskriva att svenskt medborgarskap kan återkallas i två särskilda situationer: för det första när någon har förvärvat medborgarskapet genom oriktiga eller vilseledande uppgifter eller annat otillbörligt handlande, och för det andra när någon har dömts för brott som allvarligt skadar Sveriges vitala intressen.

Det kan handla om mycket allvarlig brottslighet riktad mot vårt lands säkerhet eller – och det anser vi nödvändigt – om grov, systemhotande organiserad brottslighet – gängkriminalitet. Det är en principiellt betydelsefull förändring.

Fru talman! Varken hot, bedrägerier, lögner eller extremt allvarliga systemhotande brott ska löna sig. Jag vill påpeka att vi i dag inte beslutar om exakt vilka enskilda brott som ska omfattas, hur bevisningen ska värderas eller hur en återkallelseprövning ska genomföras. Det ska regleras i vanlig lag och prövas av riksdagen i ett senare skede. Där kommer frågor om rättssäkerhet, proportionalitet och den enskildes möjlighet att få ett beslut överprövat att vara centrala.

Fru talman! För oss sverigedemokrater handlar den här frågan ytterst om vilket värde vi tillmäter det svenska medborgarskapet och om att sätta vårt land, vår säkerhet och våra rättmätiga medborgare först.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

I detta anförande instämde Gunilla Gomér (SD).

Anf. 19 CAROLINE TÄLJEBLAD (V) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja reflektera lite grann tillsammans med ledamoten Stegrud kring frågan om felaktiga uppgifter, om uppsåt krävs och vad det egentligen handlar om. Det kan handla om en situation där tolkningen inte har fungerat, om rädsla för myndigheter här i Sverige eller för regeringen i hemlandet eller om ett barn till en förälder som med uppsåt har lämnat felaktiga uppgifter. Ett barn kan ju omöjligen ha uppsåt, vilket remissinstanserna också har kritiserat. Jag är nyfiken på hur ledamoten tänker kring detta.

Det som gäller Sveriges vitala intressen är väldigt vagt formulerat. Vi i Vänsterpartiet är inte de enda som har vänt sig emot otydligheten, utan det har kommit kritik mot den från utredaren själv och också från en rad tunga remissinstanser som Justitiekanslern, Brottsförebyggande rådet och Domstolsverket. Vi och remissinstanserna saknar en brottskatalog. Vi är rädda för att det inte blir träffsäkert.

Ledamoten Jessica Stegrud och ledamoten Aspling, som talade tidigare, visar tydligt att de tar sitt uppdrag på allvar och att de gillar formalia och regler, men Tidöregeringen har gjort det till en vana att regelmässigt ignorera remissinstanser och Lagrådet. Det är att frångå formalia och regler som vi ofta följer i den här kammaren.

Min fråga är: Hur kommer Sverigedemokraternas följdlagstiftning på detta område att se ut? Hur har man planerat att den här grundlagen ska användas?

Anf. 20 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågorna!

Precis som jag påpekade i mitt anförande är det här en öppning för att kunna ta medborgarskapet från personer som inte förtjänar att ha det. Det handlar om de saker som nämnts här, bland annat hot mot rikets säkerhet eller vitala intressen och det som ledamoten själv nämnde, att man har lämnat felaktiga uppgifter.

Det som vi pratar om i dag är en öppning, en lättnad i grundlagen. Sedan har vi nästa steg, den verkliga lagstiftning som ska gälla i praktiken. Där kommer det, precis som jag nämnde i anförandet, att vara ett stort fokus på rättssäkerhet, proportionalitet och den enskildes möjlighet att få ett beslut överprövat. Det kommer att vara centrala begrepp. Det här är inte något som vi inte tar på allvar.

När det gäller farhågorna har vi, som nämndes, närliggande jämförbara länder, till exempel Danmark, som redan har infört den här typen av lagstiftning. Danmark betraktas som ett rättssäkert land. Det här är inte något som vi gör lättvindigt, utan vi tar det på största allvar.

Det är ett otroligt viktigt steg som tas och som handlar om att få bukt med bland annat den grova organiserade brottsligheten, som är ytterst skadlig för vårt land. Det är ett viktigt steg, men vi tar såklart proportionalitet och så vidare på största allvar.

Anf. 21 CAROLINE TÄLJEBLAD (V) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för svaret! Tyvärr blir jag inte lugnad av det som ledamoten angav här, utan det oroar mig mycket. Det visar att Sverigedemokraternas inflytande över regeringen har varit stort, som ledamoten själv nämnde i sitt anförande. Jag antar

att det här är en av de största ideologiska segrar som man har fått igenom i Tidösamarbetet.

Vi ser i Sverigedemokraternas principprogram att synen på medborgarskap skiljer sig avsevärt från den syn som länge har präglat den svenska demokratin och som många av de övriga partierna delar. Det verkar som att man ser det som något som kan villkoras, prövas och återkallas och som ska kunna förtjänas om och om igen.

Utifrån vårt perspektiv är det en otroligt farlig utveckling. Vi kan ju inte smita från vårt ansvar när det blir tufft. När medborgare gör fel behöver också vi ta ansvar. Det är en relation och ett kontrakt med staten, inte ett avtal där bara en part behöver leverera. Vi kan inte lösa statens alla problem med utvisning.

Anf. 22 JESSICA STEGRUD (SD) replik:

Fru talman! Ledamoten har rätt i bemärkelsen att det på sätt och vis är en ideologisk fråga. Vi sverigedemokrater anser att man inte kan begå extremt grov organiserad brottslighet som skadar medborgarnas säkerhet och vårt land. Det kan handla om terrorism eller att man hotar hela våldsmonopolet och så vidare.

Det finns faktiskt en gräns för när ett medlemskap eller medborgarskap i staten och nationen Sverige kan upphöra, även om tröskeln för det såklart är hög. Det har med rättssäkerhet, proportionalitet och så vidare att göra.

Det är en helt orimlig ordning att man får komma till Sverige och kravlöst bli medborgare. Det har vi successivt ändrat på. Det har vi gjort av omtanke om de medborgare som redan är här och naturligtvis om Sverige som nation. Man ska inte kunna komma hit och organisera grov kriminalitet eller brottslighet som skadar vårt land. Men tröskeln är hög, och detta framgår också av underlagen.

Ja, det är en ideologisk fråga. Det finns en gräns. Man kan inte bete sig hur som helst, man kan inte vara hur skadlig som helst, man kan inte hålla på med terror på hög nivå, man kan inte skada våldsmonopolet, man kan inte ge sig på rättsväsendet med mera. Detta kommer att preciseras i nästa skede. Men ja, det finns nog en ideologisk skillnad här. Likväl är det otroligt viktigt med rättssäkerhet, proportionalitet och möjlighet till överprövning. Detta kommer vi att se tydligt i nästa skede.

Anf. 23 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! Jag vill även den här gången säga några ord om att skriva in aborträtten i grundlagen.

Centerpartiet har länge varit en tydlig förespråkare för att grundlagsskydda aborträtten. Att aborträtten urholkas är tyvärr något som vi såg komma tidigt, och vi ser det även i dag i land efter land. Därmed hotas de grundläggande mänskliga rättigheterna. Det är ju just dem vi ska skydda med grundlagarna.

De huvudsakliga argumenten för aborträtten är följande: Fria och säkra aborter är som sagt en mänsklig rättighet och en grundläggande förutsättning för en fungerande demokrati. Kvinnan ska själv ha makten över sin egen kropp. Genom att denna rätt skrivs in i grundlagen skyddas den så att den inte enkelt kan ändras av framtida politiska majoriteter, även om vi är helt överens i dag. Det är det som är grejen med grundlagarna: De skrivs för framtiden, inte för nutiden.

Nej, mina vänner, vi kan inte jämföra rätten till abort med en sjukvårdsinsats. Det är att kraftigt förminska det som kvinnor ställs inför när det kommer till abort.

Jag har full respekt för att man kan ha funderingar kring följder av det här. Men lyft då det! Exemplifiera det utan att förminska den grundläggande rättighet som kvinnor äger, nämligen rätten över sin egen kropp, och som vi i dag ska skriva in i grundlagen! Ord är viktiga.

Vi kommer då till ett ganska stort ”men”, för vad är det vi har på bordet i dag? Jo, det är egentligen en chimär. Den föreslagna bestämmelsen hänvisar endast till bestämmelser i vanlig lag, och det blir den lagen som fortsättningsvis blir vägledande för hur rätten till abort ska tolkas. Abortlagen kan ändras med enkel majoritet. Det enda som vi skyddar med dagens förslag handlar egentligen om ifall någon skulle vilja förbjuda abort helt och hållet.

Jag tackar också för den genomgång som Ludvig Aspling gjorde om tankarna bakom detta och om hur grundlagarna är uppbyggda. Men jag tycker att det är märkligt att grundlagskommittén, med den expertis som finns i dag, inte kan leverera en skrivning som på ett starkare sätt skyddar abortlagen än det som föreligger i dag.

Som min kollega sa kommer vi att jobba med detta framöver. Det kommer faktiskt att ske ganska snart här i kammaren. Vi kommer nämligen strax att behandla socialutskottets förslag om en förändrad abortlag. Där kommer vi att jobba för att man ska skriva in till exempel det som jag nu ska prata om. Det handlar om att rätten till abort ska gälla alla kvinnor. Vi har nämligen fortfarande den mycket märkliga detaljen att man i den här grundlagsändringen, som vi kommer till i dag, föreslår att man ska kunna göra undantag för utlandsfödda kvinnor.

Jag har fortfarande inte fått något svar – efter ett halvår. Varför tar man med den här skrivningen? Som flera remissinstanser påpekade i våras strider detta med all säkerhet mot Europarätten, vilket i sig skulle vara en grund för att avslå det. Och regeringen har fortfarande inte kunnat motivera varför kvinnor med utländskt medborgarskap ska kunna undantas.

Jag ställer frågan igen: Är man rädd för något slags abortturism eller för att gravida kvinnor från utlandet ska spionera när de kommer hit och gör abort? Vi vet inte riktigt.

Att regeringen väljer att gå fram med en sådan ingripande lagstiftning utan att kunna motivera behov och utan att ha gjort någon vidare konsekvensanalys är faktiskt märkligt. Vi kommer, som sagt, att jobba vidare med den här frågan i annan lagstiftning för att säkerställa att den grundlagsskyddade aborträtten blir stark och kommer att gälla alla kvinnor i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 13.)

§ 10 Teknisk översyn av mervärdesskattereglerna vid gränsöverskridande handel

Skatteutskottets betänkande 2026/27:SkU2
Teknisk översyn av mervärdesskattereglerna vid gränsöverskridande handel (prop. 2025/26:278
föredrogs.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 13.)

§ 11 Effektivare kontrollmöjligheter i systemen för rot, rut, grön teknik och personalliggare

Skatteutskottets betänkande 2026/27:SkU3
Effektivare kontrollmöjligheter i systemen för rot, rut, grön teknik och personalliggare (prop. 2025/26:282)
föredrogs.

Anf. 24 MARIE OLSSON (S):

Fru talman! Den växande arbetslivskriminaliteten är ett allvarligt samhällsproblem. Det handlar om brottslighet och regelöverträdelser som innebär att människor utnyttjas och far illa. Det leder också till att seriösa företag konkurreras ut av oseriösa företag och kriminella.

Ett av målen med rut- och rotavdragen, när de infördes, var att minska svartarbetet. I dag möts vi av allt fler vittnesmål om att arbetslivskriminaliteten har hittat nya vägar. Det är oacceptabelt. Mot den bakgrunden tillsatte den tidigare socialdemokratiska regeringen den utredning som ligger bakom propositionen och betänkandet som vi ska ta ställning till i dag. Syftet var att minska fusket med de här avdragen.

Arbetsinkomster som undanhålls från beskattning är ett stort samhällsproblem. Resultatet av uteblivna åtgärder är förödande. Statens intäkter urholkas, seriösa företag riskerar att konkurreras ut och arbetstagare utnyttjas. Parallella och odeklarerade arbetsmarknader leder till stora ekonomiska förluster för samhället. Snedvriden konkurrens försvårar för seriösa företag att konkurrera, och därmed blir det ökade marknadsandelar för oseriösa och kriminella aktörer. Vi vet också i dag att gängkriminaliteten göds av arbetslivskriminaliteten.

Skattefusk och svartarbete är inte bara en fråga om uteblivna skatteintäkter. Det är faktiskt också en fråga om rättvisa och tillit. Ytterst handlar det om legitimiteten i vårt gemensamma samhällskontrakt. Varje skattekrona ska användas effektivt, och alla ska bidra efter förmåga. Att värna det är en central prioritering för oss socialdemokrater.

Fru talman! En ESO-rapport – 2026:1 *Svarta siffror – en ESO-rapport om den kriminella ekonomins omfattning* – visar på att den kriminella ekonomin omsätter ungefär 352 miljarder i Sverige per år. Av dem bedöms ungefär 224 miljarder vara i den svarta ekonomin, varav 189 miljarder utgörs av svartarbete. I ESO-rapporten uppges det också att beloppen troligtvis är högre. Det är hisnande siffror vi pratar om.

Trots dessa alarmerande siffror har det från Tidöregeringen inte tagits några utredningsinitiativ på området svartarbete. Utredningen om effektivare kontrollmöjligheter i systemen för rot, rut, grön teknik och personalliggare var klar för två år sedan. Det har tagit regeringen två år att ta fram en proposition på det här området – det som är så viktigt för att få bukt med delar av svartarbetet och arbetslivskriminaliteten.

Vi socialdemokrater står bakom propositionen och förslaget i betänkandet, men vi anser att även den här propositionen visar på att regeringen inte har varit beredd att vidta tillräckligt långtgående åtgärder för att komma åt arbetslivskriminaliteten på allvar.

En väl fungerande kontrollverksamhet är en viktig del i arbetet med att identifiera en mängd problem på arbetsplatser som också kan få konsekvenser utanför arbetsplatserna. Vi socialdemokrater anser att förslaget att samtliga branscher som omfattas av personalliggarlagen ska gå över till digitala personalliggare i grunden är bra och att det skulle ha behövt genomföras för att få till stånd ett mer rättssäkert och svårmanipulerat system. I dag är det ganska lätt att manipulera den fysiska personalliggaren, som faktiskt är en fysisk bok. Det går till exempel att ha dubbla böcker. Men för att det förslaget skulle fungera i praktiken skulle Skatteverket behöva få ett bemyndigande att ta fram lämpliga och väl fungerande föreskrifter kopplade till de digitala personalliggarna. Digitala personalliggare skulle faktiskt även kunna förenkla administrationen för företagen. De manuella personalliggarna, som Skatteverket tillhandahåller i dag, skulle kunna göras om till elektroniska. Och att Skatteverket får rätt att samköra elektronisk information i företagens personalliggare mot företagens redovisning av arbetsgivaravgifter på individnivå är ett mycket kraftfullt verktyg, om det skulle komma på plats.

Det är också viktigt att Skatteverket ges möjlighet att hämta in personalliggarinformation för urvalsärenden. Det är en nödvändig förutsättning för att effektivisera Skatteverkets arbete med att upptäcka och bekämpa svartarbete.

Vi socialdemokrater hade velat gå längre och, precis som Skatteverket skriver i sitt yttrande, införa en regelbunden elektronisk överföring av personalliggarna till Skatteverket. Vi tycker att nyttan med en sådan behandling av personuppgifter överväger det integritetsintrång som det kan anses innebära för de anställda. Ett sådant system finns redan i Finland, där det fyller en viktig funktion. I Finland har man inte bedömt att det strider mot dataskyddsförordningen, vilket borde innebära att det borde vara möjligt också i Sverige.

Fru talman! Skatteverket skulle behöva skala upp sina kontroller betydligt. En förutsättning för att man ska uppnå det primära syftet med personalliggarna – att motverka svartarbete – är att Skatteverket också genomför kontroller. På grund av att det i dag genomförs så få kontroller motverkas inte svartarbete i den utsträckning som skulle behövas.

Vi socialdemokrater anser därför att vi borde ha gett Skatteverket i uppdrag att öka antalet kontroller av personalliggare till 12 000 kontroller årligen för att få bukt med det här.

Vi anser också att vi i det här läget borde ha haft med att det, om Skatteverket anser det nödvändigt, ska vara möjligt för Skatteverket att begära en kompletterande uppgift om vilka underentreprenörer och/eller bemanningsföretag som det begärande företaget använder sig av för att utföra arbetet eller tjänsten utan att Skatteverket behöver göra en mer omfattande revision. Det skulle möjliggöra en mer tidseffektiv och träffsäker kontrollverksamhet och minska fusk, utnyttjande och brottslighet. Det företag som mottar subventionen borde kunna redovisa vilket företag och vilka individer som utför tjänsten om Skatteverket kräver det. Skattereduktioner ska inte göda den växande arbetslivskriminaliteten. Det här är nödvändigt för att komma åt arbetslivskriminaliteten och borde väga tyngre än den administration som det medför.

Fru talman! Utöver det skulle det behövas ytterligare åtgärder för att motverka fusk och arbetslivskriminalitet. Vi socialdemokrater tycker att det är viktigt att det finns ett krav att underentreprenörer som anlitas för att utföra arbete ska ha giltig F-skattsedel för att rot, rut eller avdrag för grön teknik ska kunna utbetalas av Skatteverket. I dag krävs godkänd F-skattsedel enbart från det företag som mottar skattesubventioner, inte från underleverantörer eller bemanningsföretag.

Om det dessutom kunde bli så att fler oseriösa kriminella fråntogs sin F-skattsedel och stoppades från att få en ny skulle det försvåra för de här aktörerna att ta emot skattemedel som de faktiskt inte har rätt till. Här behövs ett fortsatt arbete med att ta fram ett rättssäkert system för F-skatt där fusk och kriminalitet i större utsträckning än i dag leder till att F-skattsedeln faktiskt dras tillbaka. Det i kombination med näringsförbud, som borde användas i större utsträckning än i dag, skulle göra reell skillnad när det gäller arbetslivskriminaliteten.

Kontrollavgifterna bör höjas och indexeras framöver i enlighet med utredningens förslag. Avgifterna har legat still sedan 2016, och det är fullt rimligt att de höjs. Man skulle inte behöva invänta en generell översyn av sanktionsavgifterna före skatteförfarandet, utan man hade kunnat sätta ett exempel på höjda avgifter och säkerställa att de följer utvecklingen via indexeringen.

Fru talman! Slutligen anser vi socialdemokrater att det skulle behöva ställas hårdare krav på företag som vill erbjuda sina tjänster till privatpersoner som i sin tur kan använda sig av skattesubventioner. Skatteverket borde kunna få möjlighet att ställa upp vissa krav på till exempel seriositet, för att inte tala om handel och vandel.

Vi anser att det måste ses över och utredas vidare hur seriösa och långsiktiga aktörer som erbjuder sina anställda trygga och goda arbetsvillkor ska kunna konkurrera på rättvisa villkor.

Vi har noterat att regeringen inte har gått vidare med särskilt många av de förslag som Delegationen mot arbetslivskriminalitet lämnade. Där finns det mycket att hämta för att ytterligare komma åt den oerhört utbredda arbetslivskriminaliteten.

De samverkande myndigheterna mot arbetslivskriminalitet skulle också kunna ges i uppdrag att ta fram ytterligare metoder och förslag som kan förhindra fusk och kriminalitet inom rot, rut och grön teknik. Sveriges sju arbetslivskriminalitetscenter och de samverkande myndigheterna är experter på arbetslivskriminalitet och kan med stor sannolikhet lämna bra förslag utifrån sin operativa vardag.

Det finns också fackförbund som tydligt ser arbetslivskriminaliteten och som vi borde lyssna på.

Det finns alltså en stor samlad kompetens som kan ta fram förslag om vi verkligen vill komma åt arbetslivskriminaliteten, som är oerhört utbredd i Sverige.

Som ni förstår av mitt anförande är vi socialdemokrater inte helt nöjda med regeringens proposition eller betänkandet. Vi ser dock att en del lagstiftning nu till slut kommer på plats. Och även om vi anser att det behövs ytterligare reformer inom det här området ställer vi oss bakom regeringens proposition, yrkar bifall till förslaget i betänkandet och har valt att inte reservera oss mot beslutet.

Anf. 25 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)
replik:

Fru talman! Rotavdraget är ett mycket omtyckt och vanligt avdrag. Rotavdraget ändrades flera gånger under Tidöregeringen, och effekten i företagens orderböcker var omedelbar. Många företag kan vittna om att rot direkt hjälpte dem att överleva lågkonjunkturen.

Tidöpartierna började med en höjning av beloppet, vilket Socialdemokraterna kritiserade som ”lyxrot”. De sa att procentsatsen borde höjas i stället. Året efter höjdes procentsatsen. Då sa Socialdemokraterna i stället att de ville ha ett grönt rotavdrag.

När vi nu pratar om att begränsa fusk och om avdragsrätt vill jag fråga Socialdemokraterna hur deras gröna rotavdrag ska fungera utan att öppna upp för fusk. Enligt vad jag förstår ska grönt rotavdrag innefatta alla energieffektiviseringar. På Radondagen förra året hävdade dessutom Socialdemokraternas representant där att alla kostnader för radonsanering ska innefattas i det gröna rotavdrag som Socialdemokraterna förespråkar och ombyggnadskostnader till följd av radonsanering.

Frågan från mig är egentligen ganska enkel: Hur ska regelverket för det gröna rotavdraget se ut i praktiken? Det ska ju möjliggöra att få avdrag för till exempel en tilläggsisolerad vägg eller ett nytt radonsäkrat golv. Samtidigt ska det förhindra att avdrag görs för till

exempel arbete med en ljudisolerad innervägg eller ett nytt golv som inte behöver radonsäkras.

Anf. 26 MARIE OLSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tackar för frågan.

Jag tänker att vi i dag inte debatterar hur rotavdraget ska vara upplagt. Vi debatterar faktiskt hur vi ska komma åt arbetslivskriminaliteten och fusket inom rot, rut, grön teknik och personalliggare.

Där anser vi att regeringen inte har vidtagit tillräckligt med åtgärder. Som jag föredrog i mitt anförande finns det en mängd åtgärder som skulle behöva vidtas. Det handlar om digitaliserade personalliggare. Det handlar om bättre kontroll av F-skattsedlar. Där spelar det ingen roll hur rotavdraget är upplagt, utan det handlar om att komma åt kriminaliteten inom det och framför allt svartarbetet. Det är det viktiga för oss i den här frågan. Där har det ingen betydelse om man får göra rotavdrag för grön teknik, för omställning eller för att bygga om kök eller vad man får göra rotavdrag för – eller rutavdrag för den delen. Det är kriminaliteten vi behöver komma åt. Det är att stoppa att gängkriminaliteten göds av rut och rot och avdrag för grön teknik, av arbetslivskriminaliteten, som är det primära i den här frågan.

(Applåder)

Anf. 27 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag vill faktiskt hävda att fusk inom rot är en del av det vi pratar om i dag. Det skulle ju bli ett fusk med avdraget om man börjar dra av saker som inte räknas in i det gröna rotavdraget.

Socialdemokraterna menar ju att man ska göra skillnad mellan om rotavdraget är till för den gröna omställningen, det vill säga energieffektiviseringar, om man ska göra det för radon samt om man ska göra det för vanlig renovering. Vanlig renovering är enligt Socialdemokraterna ”lyxrenovering”. Jag anser att det kanske inte är lyxrenovering att man lägger ett nytt golv.

Det blir ju faktiskt upplagt för att fuska med rotavdraget med sådana här specialregler som säger att rotavdrag ska man bara ha för radonsanering, inte för att göra om ett golv som är slitet. Vad förhindrar då att man lägger in radonfilt under och säger att man har gjort om golvet för att radonsäkra det? Då har man plötsligt öppnat upp för att få lov att göra avdraget.

Jag är för att vi ska ha enkla system så att vi inte möjliggör fusk utan gör det enkelt för människor att faktiskt använda de avdrag som finns. Det vanliga rotsystemet har ju fungerat så att det inte spelar någon roll om man gör vid golvet för att radonsäkra det eller om man gör vid det för att det är slitet. Man har rätt till samma rotavdrag oavsett, och då finns det ingen anledning att fuska. Men jag ser framför mig att när Socialdemokraterna kommer fram och lägger om det till sitt gröna rot kommer det att öppna upp för en massa fusk. Då är det ganska enkelt för ett företag att skriva: Vi gjorde en radonsäkring, inte en renovering. Då har man helt plötsligt rätt till avdrag som man egentligen inte ska ha rätt till.

(Applåder)

Anf. 28 MARIE OLSSON (S) replik:

Fru talman! Frågan är varför det skulle bli mer fusk om det blir tydligt vad man får göra avdrag för. Det handlar alltså om att tydliggöra vad du får göra avdrag för, och det är de reglerna som gäller. Vi har också sagt att det behövs betydligt fler kontroller än i dag för att vi ska komma åt arbetslivskriminalitet och svartarbete.

Däremot förstår jag Sverigedemokraternas vurm för avdrag. Det heter ju inte bidrag här utan avdrag. Det har jag alltså full förståelse för. Men för oss socialdemokrater är det viktiga här att rotavdraget ska gå till viktiga saker som behövs. Det ska vara tydligt vad man får göra avdrag för, och det är det vi har sagt.

Jag förstår därför inte frågan över huvud taget. Se i stället till att jobba för att komma åt svartarbete, för det har den här regeringen totalt misslyckats med. Lägg fram lite sådana förslag så att vi kommer åt det här – då är vi nog överens i dessa frågor.

(Applåder)

Anf. 29 ALEXANDER SVENSSON (M):

Fru talman! Vi behandlar i dag regeringens förslag om stärkt kontroll av rot-, rut- och grön teknik-avdragen samt förbättrade möjligheter att följa upp personalliggare i utsatta branscher.

Låt mig börja i den viktigaste ändan. Rot- och rutavdragen är inte bara skattereduktioner utan reformer som har förändrat svensk arbetsmarknad, lett till ett utökat arbetsutbud och öppnat för nya möjligheter.

I dag använder över 1,3 miljoner svenskar rutavdraget. Under 2025 uppgick det totala avdraget till nästan 9 miljarder kronor, vilket är den högsta nivån hittills. Användningen har nästan fördubblats under det senaste decenniet. För barnfamiljer handlar det om att kunna få vardagen att fungera. För en äldre person kan det vara skillnaden mellan att klara sig hemma eller inte, en möjlighet som också utnyttjas av allt fler äldre – 41,2 procent av alla rutköp under 2025 gjordes av personer som fyllt 65 år eller mer. För den som driver företag handlar det om att kunna fokusera på sitt arbete i stället för på sådant som tar tid och energi.

Framför allt har dessa reformer bidragit till att göra svarta jobb vita. Reformerna har skapat en växande tjänstesektor, gett människor en väg in på arbetsmarknaden och öppnat dörrar till entreprenörskap och företagande.

Fru talman! För Moderaterna är detta en viktig princip. Vi tycker att arbete ska löna sig och att fler människor ska kunna försörja sig själva. Vi tycker att företag som skapar jobb ska uppmuntras och inte motarbetas, och därför har vi varit försvarare av rot- och rutreformerna.

Det är just därför vi måste försvara förtroendet för de här systemen. Varje krona som betalas ut felaktigt är ju en krona som inte går till sitt syfte. Varje företag som fuskar skadar konkurrensen för de seriösa

företagare som gör rätt för sig. Varje kriminellt upplägg riskerar att undergräva legitimiteten för reformer som i grunden fungerar väl. Det är mot den bakgrunden vi ska se regeringens förslag.

Fru talman! Propositionen innebär bland annat att företag som begär utbetalning ska lämna uppgifter om vilka underentreprenörer eller bemanningsföretag som man har anlitat. Uppgifterna ska lämnas på heder och samvete. Skatteverket får också förbättrade möjligheter att kontrollera de uppgifter som lämnas och att inhämta relevanta uppgifter från tredje man när så behövs för att säkerställa att stöden används på ett korrekt sätt.

Sedan har vi också de förändringar som gäller personalliggare, något som har nämnts här tidigare, där det blir enklare för Skatteverket genom att personalliggaren direkt ska kunna överföras och avläsas av Skatteverket.

För Moderaterna är detta väl avvägda förslag. Vi vet att arbetslivskriminalitet, skattefusk och osund konkurrens är reella samhällsproblem. Det tror jag att vi alla är överens om över partigränserna. Vi vet att kriminella aktörer söker sig till områden där kontrollen är svag och att de alltid lyckas hitta luckor i systemen. När de kriminella slår sig in vet vi att de seriösa företagen är de första som drabbas, och därför behöver vi verktyg som gör att fusk kan beivras och motverkas.

Fru talman! Vi vill ha starka reformer som skapar arbete och företagande. Vi ska också ha effektiva kontroller som riktar sig mot dem som fuskar. Målet ska vara smartare kontroller och inte mer krångel. Den stora majoriteten av landets företagare är hederliga människor som går till jobbet varje dag, skapar värde och anställer andra. De ska inte behöva konkurrera med företag som skaffar sig fördelar genom regelbrott och regelrätt fusk.

När vi stärker kontrollen stärker vi också de seriösa företagen. När förtroendet stärks kan avdrag för rot, rut och grön teknik fortsätta att bidra till fler jobb, fler företag och större frihet för svenska hushåll. Vi tycker att det ska vara lätt att göra rätt, och vi ska bekämpa dem som gör fel.

Regeringen har gjort mycket när det kommer till att arbeta mot kriminalitet. Detta är ytterligare ett steg för att skärpa regelkontrollen så att vi kan upprätthålla trovärdigheten för systemen och säkerställa att de fungerar bättre.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 30 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Fru talman! Rot- och rut-avdragen är två av de mest omtyckta skattereformer som har genomförts i Sverige. De uppskattas av vanliga människor och nyttjas i mycket stor utsträckning av vanliga arbetare. Det handlar om allt från barnfamiljen som behöver hjälp att få vardagen att gå ihop till pensionären som behöver hjälp med städningen och husägaren som får råd att renovera badrummet.

Från början tillkom avdragen med det direkta syftet att göra svarta jobb vita. Jag är så pass gammal att jag minns 80-talet och även början av 90-talet, innan avdraget fanns. Då var det knappast ovanligt att hantverkaren fick frågan om vad det skulle kosta utan kvitto – en vacker omskrivning för svartarbete. Ett högt generellt skattetryck bidrog antagligen också till att människor gärna letade billigare lösningar.

Jag vill hävda att rot och rut i grunden har förändrat samhället. Tack vare dessa avdrag är det i dag både enklare och mer attraktivt att göra rätt för sig. Jobb har blivit vita, fler seriösa företag finns inom nya sektorer och framför allt finns det färre anledningar att anlita svart arbetskraft eller avstå från kvitto.

Detta är faktiskt så framgångsrika reformer att inte ens socialdemokratiska regeringar har velat avskaffa dem. Tvärtom har de genom åren behållit avdragen och till och med vid några tillfällen förlängt rotavdraget. Så sent som efter januariöverenskommelsen utvidgades rutavdraget. Det kan alltså konstateras att dessa avdrag har brett stöd här i kammaren.

Fru talman! När skattebetalarnas pengar används för att finansiera avdrag ska pengarna naturligtvis gå till rätt saker. Vi ska inte ha ett system där kriminella kan sko sig på vanliga människors skattepengar. Därför står Sverigedemokraterna bakom att Skatteverket får bättre möjligheter att upptäcka fusk och kontrollera utbetalningar.

Men här måste vi också hålla två tankar i huvudet samtidigt. Det är nämligen stor skillnad mellan att bekämpa kriminella och att göra livet besvärligt för vanliga hederliga företagare. Ibland verkar den skillnaden vara lite svår att förstå i den här kammaren.

Fru talman! När vi kommer till frågan om personalliggare blir skillnaderna kanske extra tydliga. Centerpartiet uttrycker i sitt särskilda yttrande en oro för att reglerna ska skapa mer administration, tekniska problem och orimliga kontrollavgifter för småföretag. Det här är något som Centerpartiet också har motionerat om, men man valde att inte stödja sin egen motion i utskottet.

Centerpartiet har dock helt rätt i att nya regler riskerar problem för framför allt små företag som är viktiga för att upprätthålla konkurrensen. Den som driver ett litet byggföretag har ju redan fullt upp med att sköta sitt arbete, betala sina skatter och följa alla de regelverk som redan finns. De behöver inte ytterligare blanketter, krångliga system och myndighetskrav som tar tid från det riktiga arbete som de faktiskt får betalt för att utföra.

Byggbranschen är redan extra utsatt när det gäller krångliga regler och ständigt nya krav på mer administration och mer blanketter. Allt fler detaljkrav läggs in i upphandlingarna, och till det läggs mängder med olika certifieringar som ska följas. Även klimatdeklarationen ska vara korrekt, helst redan innan företaget har strukturerat ett projektanbud och vet om de ens är utförare.

Nu tillkommer också andra frågor som företagen förväntas kunna svara på. När rör det sig om ett bygge

som kräver personalliggare? När rör det sig om ett mindre reparationsarbete? Vem ansvarar för vad när flera företag arbetar på samma plats? Detta är mer regel än undantag när det gäller byggen i Sverige.

Det kan vara svårt nog för den som är särskilt utbildad och dagligen arbetar med frågorna på ett stort företag att hålla reda på alla gränsdragningar. Vi kan inte förvänta oss att också en vanlig hantverkare ska vara halvt jurist och halvt skatteexpert för att kunna sköta sitt jobb. Då har vi misslyckats med att skapa ett fungerande system.

Fru talman! Sedan har vi Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. De tycker uppenbarligen att det behövs mer byråkrati: fler obligatoriska digitala personalliggare, mer elektronisk rapportering, fler kontroller och högre kontrollavgifter. De skriver visserligen också att administrationen ska begränsas för seriösa företag, men det är en ganska märklig ekvation. Först vill man införa en massa nya krav, och sedan skriver man att företagen inte ska belastas av de nya kraven. Det är lite som att säga till hantverkaren att han ska fylla i ytterligare tio blanketter men att det inte får ta någon extra tid.

För några år sedan förespråkade de i alla fall ett grönt rotavdrag – det är lite oklart om de gör det fortfarande. De visste inte då riktigt var gränsen för detta gröna rotavdrag gick, och det verkar de fortfarande inte ha någon större koll på. Det skulle till exempel gå utmärkt att använda grönt rot även för att sanera radon, var man tydlig med, men det var högst oklart vad skillnaden var mellan en vanlig renovering av golvet och en åtgärd för att minska radon. Och det är det fortfarande, som vi hörde i det tidigare replikskiftet.

För Sverigedemokraterna är utgångspunkten en annan. Vår utgångspunkt är att det ska vara tydliga och enkla regler. Vi vill ha ett samhälle där det är enkelt att göra rätt, utan detaljerade krav och ändlösa blanketter. Det är nämligen inte mängden blanketter som avgör hur effektivt vi bekämpar brottslighet. Sverige blir inte rikare av att våra småföretagare tillbringar alltmer tid framför datorn i stället för ute hos sina kunder. Därför är det bra att regeringen inte går vidare med de mest långtgående kraven på digitala personalliggare och löpande rapportering.

Fru talman! Rot och rut visar att det faktiskt går att använda skattesystemet för att göra det mer effektivt att arbeta vitt. Det borde vara den lärdom vi tar med oss. Ibland är det bästa sättet att komma åt svartarbete inte att införa ännu fler kontroller och blanketter utan att göra det enklare och mer lönsamt att göra rätt från början. Det är den väg Sverigedemokraterna vill fortsätta på.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 31 FRIDA TÅNGHAG (V):

Fru talman! Tack till ledamoten Marie Olsson för en bra genomdragning av ärendet! Jag var inte med vid den ursprungliga beredningen av ärendet.

Från Vänsterpartiets sida hade vi ursprungligen en följdmotion. Jag har valt att inte lyfta denna till förmån för det särskilda yttrandet från S, V och MP.

I grunden ser vi inget problem med propositionen som den ser ut i dag. Den innehåller många väsentliga delar och rimliga förslag för att stärka arbetet mot skatteundandragande, fusk och arbetslivskriminalitet och ger Skatteverket fler och utökade möjligheter till kontroll.

Dock är förslaget lite urvattnat jämfört med ursprungsbetänkandet. Vi hade velat att fler av ursprungsförslagen fanns med. Enkelt formulerat: Vi hade önskat att förslaget varit lite skarpare och gett Skatteverket fler verktyg för uppföljning och kontroll.

Fru talman! Användande av underentreprenörer i flera led är ett utbrett problem som finns inom alla sektorer som arbetar med bygg, teknik och installationer. Detta är branscher där arbetslivskriminalitet tyvärr är frekvent förekommande, vilket har stora ekonomiska konsekvenser för samhället med ett ekonomiskt bortfall på hundratals miljarder kronor. Detta innefattar skattefusk och rent svartarbete.

Det hade varit önskvärt att ge fler verktyg för kontroll så att seriösa företag och oseriösa företag som inte konkurrerar på samma villkor kan skiljas åt. Detta gäller också aktörer som arbetar med hushållsnära tjänster och arbeten som omfattas av rot, där användande av bemanningsföretag är frekvent förekommande.

Fru talman! Tyvärr har förslaget om digitala personalliggare för samtliga berörda branscher, med krav på regelbunden elektronisk överföring, fallit bort. Detta är två verktyg som hade kunnat göra systemet både träffsäkrare och rättssäkrare.

Men, fru talman, med detta sagt vill jag ändå yrka bifall till utskottets förslag till beslut. Vi ser att arbetet hittills är rimligt, men vi hoppas att arbetet med detta inte stannar av utan helst sker i ett högre tempo än denna beredning har haft. Det är också viktigt att reglerna följs upp så att de inte drabbar mindre företag med oväntade kostnader.

Det rimliga är att uppgifter om underentreprenörer och användande av bemanningsföretag nu ska anges. Fler uppgifter ska lämnas i personalliggare, och kontrollbesök kommer att kunna genomföras i fler syften. Ibland behöver det inte vara svårare att stävja fusk än att utfärda en begäran om att uppgifter ska lämnas på heder och samvete.

Anf. 32 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! För Centerpartiet är utgångspunkten att skattesystemet ska bidra till tre saker: fler jobb, ett livskraftigt företagande och grön omställning. Men skattesystemet måste också ha legitimitet. Skattepengar ska användas på rätt sätt, och företag som följer reglerna ska inte behöva konkurrera med företag som fuskar.

Rot- och rutavdragen har en viktig roll i detta sammanhang. De har bidragit till att arbeten som tidigare kunde utföras svart i dag i större utsträckning utförs som vita arbeten. De har också skapat marknader för

företag och underlättat vardagen. Rot och rut kan bidra till att fler faktiskt arbetar.

För Centerpartiet handlar rot och rut därför inte enbart om en skattereduktion för den som köper en tjänst. Det handlar också om företagaren som kan anställa, om den som får sitt första jobb och om arbetstagaren som får lön, försäkringar och pensionsgrundande inkomst i stället för att arbeta svart. Vi har tidigare lyft fram att rutavdraget kan öppna arbetsmarknaden för personer med svagare anknytning till densamma, däribland nyanlända kvinnor.

Fru talman! Det gröna avdraget är en annan viktig del av Centerpartiets politik. En bärande tanke med den gröna omställningen är att hushållen ska få enklare och bättre möjligheter att investera i solceller, energilagring och laddinfrastruktur. Det gröna avdraget är helt enkelt ett sätt att göra klimatsmarta investeringar enklare, snabbare och mer förutsägbara.

Samtidigt ska vi naturligtvis vara ärliga med att reformer måste följas upp. Det går inte att försvara varje del av ett system bara för att det har funnits länge. Vi behöver kunna diskutera kostnader, träffsäkerhet och faktiska resultat. Men den diskussionen måste föras med respekt för de jobb och företag som har vuxit fram i de branscher som omfattas av rot och rut.

Fru talman! Det är mot denna bakgrund vi ska se på dagens betänkande. Rot, rut och grön teknik innebär att offentliga medel används genom skattereduktioner eller utbetalningar till utförare, och då måste förstås kontrollen också fungera. När felaktiga utbetalningar görs och kriminella aktörer använder systemen skadas både skattebetalarna och förtroendet för reformerna.

Centerpartiet står därför bakom inriktningen att stärka Skatteverkets kontrollmöjligheter. Det handlar bland annat om att utförare ska ange om underentreprenörer eller bemanningsföretag har anlitats. Uppgifter i en begäran om utbetalning ska också lämnas på heder och samvete. Därtill föreslås möjligheter till tredjemansföreläggande, utökade kontrollmöjligheter när det gäller personalliggare och elektronisk överföring av uppgifter till Skatteverket. Det är i stort rimliga åtgärder.

I många delar av bygg- och tjänstesektorn utförs arbetet i flera led. Om myndigheten endast kan granska det företag som formellt begär utbetalningen, men saknar information om hur arbetet faktiskt har genomförts, blir kontrollen otillräcklig. Samtidigt får kontrollsystemet inte bygga på att alla företag betraktas som potentiella brottslingar. Centerpartiets ingång är att det ska vara svårt att fuska men enkelt att göra rätt. Nya krav måste vara begripliga, proportionerliga och möjliga att hantera även för små företag.

Fru talman! Detta är särskilt viktigt eftersom många företag inom rot-, rut- och byggsektorn är små företag. De har inte stora ekonomiavdelningar eller särskilda jurister som kan tolka varje ny uppgiftsskyldighet. Om reglerna blir otydliga riskerar de att skapa oavsiktliga fel, ökade kostnader och osäkerhet utan att kontrollen nödvändigtvis blir bättre.

Detta är en viktig markering. Reformen bör inte ses som avslutad när lagstiftningen träder i kraft. De huvudsakliga lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2027. Därefter behöver den regering som då finns på plats eller kommer att komma på plats och berörda myndigheter följa upp om reglerna faktiskt leder till fler träffsäkra kontroller, färre felaktiga utbetalningar och mindre arbetslivskriminalitet.

Centerpartiet anser också att kontrollen måste vara riskbaserad. Uppgifter om underentreprenörer ska ge Skatteverket bättre möjligheter att identifiera verksamheter där det finns skäl för en fördjupad granskning. Men kontrollen bör inte innebära att alla företag möts av samma omfattande krav, oavsett risknivå.

Det måste också finnas en rimlig skillnad mellan systematiskt fusk och ett oavsiktligt misstag. Den som medvetet lämnar felaktiga uppgifter eller använder upplägg som bygger på arbetslivskriminalitet ska mötas av kraftfulla åtgärder. Men reglerna måste samtidigt vara rättssäkra och sanktionerna proportionerliga.

Trots frånvaro av tydliga förslag om uppföljning i propositionen välkomnar vi ändå lagstiftningen. Vi ställer oss därför bakom regeringens proposition och har valt att inte reservera oss utan hänvisar till vårt särskilda yttrande. Vi kommer naturligtvis att följa upp att lagstiftningen i framtiden kommer att träffa rätt.

Anf. 33 MARCUS FRIBERG (MP):

Fru talman! Det ska löna sig att göra rätt. Det ska löna sig att driva ett seriöst företag, betala skatt och behandla sina anställda väl. Men då måste vi också se till att det inte lönar sig att fuska.

När oseriösa företag konkurrerar genom svartarbete, skatteundandragande och arbetslivskriminalitet förlorar inte bara staten skatteintäkter. De seriösa företagen förlorar uppdrag. Människor riskerar att utnyttjas, och förtroendet för vårt gemensamma skattesystem skadas.

Fru talman! I dag behandlar vi regeringens förslag om effektivare kontrollmöjligheter i systemen för rot, rut, grön teknik och personalliggare. Miljöpartiet välkomnar förslaget. Företag ska bland annat redovisa om de anlitat underentreprenörer eller bemanningsföretag. Uppgifter ska lämnas på heder och samvete, och Skatteverket får bättre möjligheter att genomföra kontroller.

Det är viktiga förbättringar. Men vi anser också att regeringen borde ha gått längre. Utredningen tillsattes redan 2022 och presenterade sina förslag i augusti 2024. Det har alltså tagit mer än två år att få lagstiftningen över vattnet till riksdagen. Under tiden har arbetslivskriminaliteten fortsatt att vara ett allvarligt samhällsproblem. Därför är det beklagligt att den avgående Tidöregeringen agerade så sent.

Fru talman! Miljöpartiet har tillsammans med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet lämnat ett särskilt yttrande. Vi vill se fler kontroller av personalliggare. Vi beklagar att den avgående regeringen inte gått vidare med förslaget om digitala personalliggare i samtliga berörda branscher. Vi vill att Skatteverket ska få

bättre möjligheter att använda och jämföra elektroniska uppgifter för att upptäcka fusk.

Digitala system kan göra kontrollerna både effektivare och mer rättssäkra. Samtidigt måste vi värna de seriösa företagen. Småföretagare ska inte mötas av ett onödigt krångel eller oproportionerliga kostnader. Därför behöver reglernas konsekvenser följas upp och digitaliseringen utformas så att den både stärker kontrollen och gör det enklare att göra rätt.

Fru talman! Det ska inte vara en konkurrensfördel att strunta i skatter, att strunta i regler eller att strunta i människors arbetsvillkor. Tvärtom ska seriösa företag kunna konkurrera på lika villkor. Regeringens förslag är ett steg i rätt riktning, men det behövs fler åtgärder mot skattefusk och arbetslivskriminalitet.

Miljöpartiet ställer sig bakom propositionen, samtidigt som vi kommer att fortsätta att driva på för ett effektivare kontrollsystem där det ska löna sig att göra rätt.

Anf. 34 ANDERS EKEGREN (L):

Fru talman! Rutavdraget trädde i kraft den 1 juli 2007 och det permanenta rotavdraget den 8 december 2008, även om det har funnits tillfälliga rotstöd redan under 1990-talet. De permanenta stöden infördes under den första Alliansregeringen.

Ett viktigt syfte har varit att minska svartjobben, och så har det också blivit. Jag är precis som några andra här till åren kommen. Jag var med på den tiden när det nästan var omöjligt för privatpersoner att få tag på en hantverkare om man inte kunde betala allt svart eller delar svart. Så är det inte längre i dag. Använder du rotavdrag och vita tjänster kan du också klaga på tjänster som ej utförts bra, och om du uppfyller andra krav kan du även dra av kostnaderna när du säljer ditt hus.

Rotavdragen har inte varit så ifrågasatta på grund av att dessa stötts av Byggnads och andra fackförbund. Rutavdragen har varit mer ifrågasatta. Av vissa politiker på vänstersidan har de ibland lite nedlåtande kallats för pigavdrag. Inget kan vara mer fel.

Förra hösten besökte jag Veterankraft i Västerås. Det är ett företag som anställer pensionärer för att utföra olika arbetsuppgifter inom administration, hantverksyrken och hushållsnära tjänster. De erbjuder tjänster som städning, trädgårdsskötsel, flytthjälp och enklare hantverk och omsorg i vardagen.

Den bild som vänstersidan vill sprida är att det bara är rika personer som använder sig av rot och rut. Det är fel. Många av bolagets kunder är pensionärer och andra med en normal inkomst. Många av kunderna använder tjänster som komplement till hemtjänsten eller för att hemtjänsten inte kan användas till de tjänster som den äldre är i behov av.

För många äldre är rotavdraget och speciellt rutavdraget viktigt. Det gör att de kan bo kvar i sitt hus eller i sin lägenhet för att de kan få hjälp med städning, snöröjning, gräsklippning, hantverksarbeten eller vad de nu behöver få utfört.

För många är både rot och rut en frihetsreform som Liberalerna anser är viktig att bevara. Dagens ärende handlar om kontrollmöjligheter för att effektivisera arbetet mot skatteundandragande, fusk och arbetslivskriminalitet i systemen för rut, rot, grön teknik och personalliggare. Det kommer att ställa ökade krav på den som vill få en utbetalning för utfört arbete. Liberalerna ställer sig givetvis bakom förändringarna. Det är viktigt att systemen är korrekta och motverkar fusk.

S, V, MP och C, alltså oppositionen – eller vad vi nu ska kalla er nu när det fortfarande inte finns någon permanent regering i landet trots att det på fredag har gått två månader sedan valet – uppfattar jag ställer sig bakom förslagen. De har dock lämnat två olika särskilda yttranden. Ett kommer från de tre rödgröna partierna, som tycker att regeringen kunde ha gått hårdare fram. Jag kan bara konstatera att vänsterregeringen hade kunnat göra dessa förändringar mellan 2014 och 2022, men att de inte gjorde det. Centerpartiet har delvis en annan syn. Visst ska man motverka skattefusk, men det är viktigt att regelverket skiljer mellan dem som fuskar och de många seriösa företagare som skapar jobb och bidrar till den gröna omställningen.

Fru talman! Jag yrkar givetvis från Liberalernas sida bifall till skatteutskottets förslag.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 13.)

§ 12 Kompletterande bestämmelser till EU-förordningar om kemikalier och avfall

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2026/27:MJU3
Kompletterande bestämmelser till EU-förordningar om kemikalier och avfall (prop. 2025/26:270)
föredrogs.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades under § 13.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 11.51 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 13 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

KU6 Stärkt konstitutionell beredskap (vilande grundlagsförslag m.m.)
Punkt 1 (Vilande förslag)
1. utskottet
2. res. (MP)
Votering:
322 för utskottet
21 för res.
6 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 99 S, 69 M, 61 SD, 30 V, 23 C, 21 KD, 19 L
För res.: 21 MP
Frånvarande: 1 M, 1 SD, 2 C, 1 KD, 1 MP

Punkt 3 (Ändring i en huvudbestämmelse i riksdagsordningen)
Under denna punkt hade endast yrkats bifall till utskottets förslag. Förslaget avsåg ändringar i en huvudbestämmelse i riksdagsordningen. Utskottet hade föreslagit att ändringarna skulle beslutas enligt 8 kap. 17 § första stycket andra meningen regeringsformen.
Enligt denna bestämmelse kunde riksdagen anta bestämmelser i riksdagsordningen genom endast ett beslut, om *minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter* röstade för beslutet.
Beslutet skulle enligt riksdagsordningen fattas genom omröstning.
Votering:
341 för bifall
1 för avslag
7 frånvarande
Tredje vice talmannen konstaterade att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter hade röstat ja. Kammaren hade således bifallit utskottets förslag till beslut.
Partivis fördelning av rösterna:
För bifall: 99 S, 69 M, 61 SD, 30 V, 23 C, 21 KD, 19 MP, 19 L
För avslag: 1 MP
Frånvarande: 1 M, 1 SD, 2 C, 1 KD, 2 MP
Gurgin Bakircioglu (MP) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.
Mursal Isa (MP) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga punkter
Kammaren biföll utskottets förslag.

KU7 Tillgänglighetskrav för vissa medier (vilande grundlagsförslag)
Kammaren biföll utskottets förslag.

KU8 Insyn i handlingar som inhämtas genom beslag och kopiering vid husrannsakan (vilande grundlagsförslag)
Kammaren biföll utskottets förslag.

KU9 En grundlagsskyddad aborträtt samt utökade möjligheter att begränsa föreningsfriheten och rätten till medborgarskap (vilande grundlagsförslag)
1. utskottet
2. res. (V, MP)
Votering:
292 för utskottet
51 för res.
6 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 99 S, 69 M, 61 SD, 23 C, 21 KD, 19 L
För res.: 30 V, 21 MP
Frånvarande: 1 M, 1 SD, 2 C, 1 KD, 1 MP

SkU2 Teknisk översyn av mervärdesskattereglerna vid gränsöverskridande handel
Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU3 Effektivare kontrollmöjligheter i systemen för rot, rut, grön teknik och personalliggare
Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU3 Kompletterande bestämmelser till EU-förordningar om kemikalier och avfall
Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 16.05.

Sammanträdet leddes
av förste vice talmannen från dess början till och med § 9 anf. 23 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll 1
§ 2 Anmälan om sammansatt utrikes- och försvarsutskott 1
§ 3 Meddelande om återrapportering från informellt möte mellan EU:s stats- och regeringschefer den 13 november 1
§ 4 Anmälan om faktapromemoria 2
§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott 2
§ 6 Stärkt konstitutionell beredskap (vilande grundlagsförslag m.m.) 2
Konstitutionsutskottets betänkande 2026/27:KU6 2
Anf. 1 ÅSA KULLGREN (S) 2
Anf. 2 JAN RIISE (MP) 2
Anf. 3 MATS GREEN (M) 3
Anf. 4 DAVID HÖGLUND VELASQUEZ (V) 4
Anf. 5 ERIK NYGÅRDS (L) 5
(Beslut fattades under § 13.) 6
§ 7 Tillgänglighetskrav för vissa medier (vilande grundlagsförslag) 6
Konstitutionsutskottets betänkande 2026/27:KU7 6
(Beslut fattades under § 13.) 6
§ 8 Insyn i handlingar som inhämtas genom beslag och kopiering vid husrannsakan (vilande grundlagsförslag) 6
Konstitutionsutskottets betänkande 2026/27:KU8 6
(Beslut fattades under § 13.) 6
§ 9 En grundlagsskyddad aborträtt samt utökade möjligheter att begränsa föreningsfriheten och rätten till medborgarskap (vilande grundlagsförslag) 6
Konstitutionsutskottets betänkande 2026/27:KU9 6
Anf. 6 AMALIA RUD STENLÖF (S) 6
Anf. 7 LUDVIG ASPLING (SD) replik 8
Anf. 8 AMALIA RUD STENLÖF (S) replik 8
Anf. 9 LUDVIG ASPLING (SD) replik 8
Anf. 10 AMALIA RUD STENLÖF (S) replik 9
Anf. 11 CAROLINE TÄLJEBLAD (V) 9
Anf. 12 ULRIK NILSSON (M) 9
Anf. 13 JAN RIISE (MP) 10
Anf. 14 LUDVIG ASPLING (SD) 12
Anf. 15 MAGNUS HAARA (C) 14
Anf. 16 HANS EKLIND (KD) 15
Anf. 17 ERIK NYGÅRDS (L) 15
Anf. 18 JESSICA STEGRUD (SD) 16
Anf. 19 CAROLINE TÄLJEBLAD (V) replik 17
Anf. 20 JESSICA STEGRUD (SD) replik 17
Anf. 21 CAROLINE TÄLJEBLAD (V) replik 17
Anf. 22 JESSICA STEGRUD (SD) replik 18
Anf. 23 HELENA VILHELMSSON (C) 18
(Beslut fattades under § 13.) 19
§ 10 Teknisk översyn av mervärdesskattereglerna vid gränsöverskridande handel 19
Skatteutskottets betänkande 2026/27:SkU2 19
(Beslut fattades under § 13.) 19
§ 11 Effektivare kontrollmöjligheter i systemen för rot, rut, grön teknik och personalliggare 19
Skatteutskottets betänkande 2026/27:SkU3 19
Anf. 24 MARIE OLSSON (S) 19
Anf. 25 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik 20
Anf. 26 MARIE OLSSON (S) replik 21

Anf. 27 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik....21
Anf. 28 MARIE OLSSON (S) replik....21
Anf. 29 ALEXANDER SVENSSON (M)....21
Anf. 30 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)....22
Anf. 31 FRIDA TÅNGHAG (V)....23
Anf. 32 HELENA VILHELMSSON (C)....23
Anf. 33 MARCUS FRIBERG (MP)....24
Anf. 34 ANDERS EKEGREN (L)....25
(Beslut fattades under § 13.)....25
§ 12 Kompletterande bestämmelser till EU-förordningar om kemikalier och avfall....25
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2026/27:MJU3....25
(Beslut fattades under § 13.)....25
Ajournering....25
Återupptaget sammanträde....25
§ 13 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde....25
KU6 Stärkt konstitutionell beredskap (vilande grundlagsförslag m.m.)....26
KU7 Tillgänglighetskrav för vissa medier (vilande grundlagsförslag)....26
KU8 Insyn i handlingar som inhämtas genom beslag och kopiering vid husrannsakan (vilande grundlagsförslag)....26
KU9 En grundlagsskyddad aborträtt samt utökade möjligheter att begränsa föreningsfriheten och rätten till medborgarskap (vilande grundlagsförslag)....26
SkU2 Teknisk översyn av mervärdesskattereglerna vid gränsöverskridande handel....26
SkU3 Effektivare kontrollmöjligheter i systemen för rot, rut, grön teknik och personalliggare....26
MJU3 Kompletterande bestämmelser till EU-förordningar om kemikalier och avfall....26
§ 14 Kammaren åtskildes kl. 16.05.**....26**